

FUNDACIÓ
Desenvolupament
Comunitari

FDC

CIF: G-64373608

Via Laietana 54, 4rt 3a

08003 Barcelona

telf: 93 268 0477

fax: 93 2680139

www.fdc.cat

erovira@fdc.cat

**DIAGNÒSTIC PREVI AL
PLA D'INCLUSIÓ SOCIAL
DE Cerdanyola del
Vallès**

Elena Rovira i Pérez
Jordi Pascual i Saüc
FUNDACIÓ DESENVOLUPAMENT COMUNITARI

Amb l'assessorament de:
Anna Obradors Pineda (FDC)
Institut de Govern i Polítiques Públiques (UAB)

Projecte encarregat per:
l'Ajuntament de Cerdanyola del Vallès
Servei de Promoció Social

Barcelona, 11 de desembre de 2009

Índex de continguts

1. Presentació.....	5
2. Objectius de l'estudi.....	8
3. Metodologia.....	10
3.1 Recerca i anàlisi documental.....	10
Estadístiques sobre desigualtats.....	12
Treball de camp.....	12
4. Marc conceptual.....	17
4.1 Unitat d'anàlisi: les problemàtiques d'exclusió.....	19
5. La ciutat de Cerdanyola del Vallès.....	20
5.1. Característiques i reptes principals.....	20
Taula 1. Evolució de la població de Cerdanyola.....	21
Mapa 1. Densitat de la població de les seccions censals.....	21
5.2 Història recent.....	23
Taula 2. Activitat econòmica per sectors (Evolució 2004-2008).....	25
5.3 Els barris de Cerdanyola.....	27
5.4 Composició de la població per nacionalitat.....	30
Taula 3. Població estrangera per països a Cerdanyola del Vallès. 2008.....	31
6. Problemàtiques d'exclusió social en l'àmbit de la renda.....	32
6.1. Manca de liquidesa monetària.....	32
Taula 4. Evolució recent de l'atur a Cerdanyola (comparativa amb la comarca i les ciutats des més de 50.000 habitants). Agost 2009.....	33
6.1.1 Recursos disponibles al municipi.....	39
6.1.2 Propostes de millora.....	40
7. Problemàtiques d'exclusió social en l'àmbit laboral.....	42
7.1. Creixement de l'atur i diversificació del perfil dels aturats.....	42
Taula 5. Atur general per sectors a Cerdanyola (gener-febrer 09).....	43
Taula 6. Atur de persones estrangeres per sectors a Cerdanyola (gener-febrer 09).....	43
7.1.1 Recursos disponibles al municipi.....	46
7.1.2- Propostes de millora.....	47
7.2. Mobilitat i precarietat laboral.....	48
Taula 7. Taxa de contractació temporal (març 2009).....	49
7.2.1 Recursos disponibles al municipi.....	51
7.2.2 Propostes de millora.....	51
8. Problemàtiques d'exclusió social en l'àmbit sociosanitari.....	53
8.1. Precarietat i/o vulnerabilitat social unida a situacions de discapacitat, malalties o trastorns psicològics.....	53
Quadre 1. Tipus de problema.....	55
Persones amb discapacitat.....	55
Taula 8. Evolució del nombre de persones amb discapacitat per tipologia dels últims 10 anys a Cerdanyola del Vallès.....	56
Taula 9. Distribució de la població amb discapacitat segons el sexe	57

Taula 10. Incidència de la discapacitat per edat en els últims 10 anys a Cerdanyola.....	58
Persones amb malalties.....	59
Taula 11. Evolució del número de persones amb malaltia mental legalment reconegudes dels últims deu anys a Cerdanyola.....	59
Taula 12. Comparativa amb Catalunya i el Vallès Occidental del nombre de persones amb malaltia mental (dades 2008).....	59
Trastorns d'ordre psicològic.....	61
8.1.1- Recursos disponibles al municipi.....	63
8.1.2- Propostes de millora	65
8.2. Toxicomanies i socioaddiccions	65
8.2.1- Recursos disponibles al municipi.....	68
8.2.2- Propostes de millora.....	69
9. Problemàtiques d'exclusió social en l'àmbit relacional.....	70
9.1. Debilitació del teixit social i de les estructures familiars i comunitàries.....	70
9.1.1. Recursos disponibles al municipi.....	74
9.1.2 Propostes de millora.....	78
9.2. La violència masclista contra les dones en l'àmbit familiar i altres formes de violència.....	80
9.2.1- Recursos disponibles al municipi.....	81
9.2.2- Propostes de millora.....	84
10. Problemàtiques d'exclusió social en l'àmbit de l'habitatge.....	86
10.1 Dificultats d'accés a l'habitatge.....	86
Taula 13. Característiques dels habitatges a Cerdanyola.....	87
10.1.1- Recursos disponibles al municipi.....	90
10.1.2 – Propostes de millora.....	91
10.2. Dificultats en el pagament de les hipoteques.....	92
10.2.1- Recursos disponibles al municipi.....	92
10.2.2 – Propostes de millora.....	93
11. Problemàtiques d'exclusió social en l'àmbit educatiu.....	94
11.1. Absentisme i abandonament escolars.....	94
11.1.1 – Recursos disponibles al municipi.....	96
11.1.2 – Propostes de millora.....	97
11.2. Elevada concentració escolar de l'alumnat estranger.....	98
11.2.1 – Recursos disponibles al municipi.....	99
11.2.2 – Propostes de millora.....	100
12. Elements per al disseny del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola.....	101
12.1. El concepte d'inclusió social.....	101
12.2. Ciutat i inclusió.....	102
12.3 Les problemàtiques d'inclusió social.....	103
Quadre sinòptic. Problemàtiques d'exclusió a Cerdanyola.....	104
12.4 Proposta de línies estratègiques d'actuació	108

Tractament integral de les problemàtiques d'exclusió social.....	108
Connectivitat amb l'entorn.....	108
Cosir la ciutat.....	108
Coordinació i optimització dels recursos per a la inclusió social.....	109
Orientació comunitària en les polítiques públiques.....	110
De temes aglutinadors (crisi econòmica) a temes més estructurals.....	111
Bibliografia.....	112

1. Presentació

El document que teniu davant conté els resultats de la diagnosi sobre l'estat de l'exclusió social a Cerdanyola del Vallès. Es tracta d'un document que ha de guiar el disseny posterior del Pla d'Inclusió Social (PLIS) d'aquesta ciutat. És el producte d'una investigació iniciada l'octubre del 2008, que clourà amb el contrast de les línies d'actuació que aquí s'apunten amb els principals agents implicats en l'elaboració i execució de l'esmentat pla.

La iniciativa d'aquest treball correspon a l'Ajuntament de Cerdanyola, que és qui promou l'elaboració del Pla d'Inclusió Social local com una via innovadora de prevenir l'exclusió social i fer de Cerdanyola un municipi solidari, inclusiu i cohesionat. Ha correspost a la Fundació Desenvolupament Comunitari portar a terme la diagnosi i, per fer-ho, ha comptat amb el suport constant de l'Oficina Tècnica del PLIS i amb l'assessorament expert de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques de la Universitat Autònoma de Barcelona¹.

El propòsit fonamental del treball consisteix a realitzar un informe que doni compte del risc d'exclusió social en la població cerdanyolenc, així com de les polítiques d'inclusió social que hi són actives. Més precisament, l'estudi descriu les principals problemàtiques d'exclusió existents a la ciutat, els col·lectius a qui més afecten, i analitza l'estat dels recursos disponibles per abordar-les, tot apuntant els buits i mancances que s'hi observen. Tot plegat ha de permetre definir amb fonament i precisió les línies estratègiques i els objectius operatius del futur PLIS local. Es tracta, en definitiva, de dotar-se d'un marc de referència que doni consistència a una política d'inclusió integral i participada pels principals actors socials implicats. En aquest sentit, caldrà involucrar els diferents nivells de l'administració que intervenen en la ciutat, així com les entitats del tercer sector que hi aporten igualment recursos, sense oblidar la necessària complicitat dels agents econòmics locals i de la pròpia ciutadania.

L'informe que teniu davant consta de les següents parts:

---

¹ Volem agrair el suport rebut per part de Marta Fernández, Andreu Camprubí, Àlex Caramé i Imma Quintana.

En primer lloc, la present introducció dóna el marc general de la investigació, s'hi enumeren els objectius i s'hi explica el mètode i les tècniques d'obtenció de dades que s'hi han emprat. Així mateix, hi presentem el concepte d'inclusió social en què es basa el nostre plantejament teòric, així com el marc analític emprat per tal de processar la informació obtinguda.

En la segona part, es fa un retrat de la ciutat des del punt de vista sociourbanístic, per obtenir una visió de context bàsica per a millor comprendre i tractar les diferents problemàtiques d'exclusió-inclusió que abordem en el següent bloc. A més de proporcionar una radiografia del conjunt, també s'entra en l'anàlisi d'alguns dels barris amb més especificitats de la ciutat, posant l'accent en aquells que reuneixen més dèficits urbans i socials.

La tercera part de l'informe en constitueix el cos central. S'hi aporta una exposició de les principals problemàtiques d'exclusió que afecten avui la societat cerdanyolenc. En total, recollim onze problemàtiques, agrupades en cinc àmbits. De cadascuna d'elles, n'hem diagnosticat els àmbits en què es manifesten, els col·lectius que en resulten més afectats i les respostes institucionals que s'hi donen; parant atenció en aquelles situacions on es detecten més dèficits pel que fa a accés a recursos, així com recollint propostes que poden servir per cobrir aquests dèficits. Aquestes propostes són el material que caldrà processar de cara a la fase posterior d'elaboració del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola.

PRINCIPALS PROBLEMÀTIQUES D'EXCLUSIÓ SOCIAL A CERDANYOLA DEL VALLÈS	
Àmbit	Problemàtiques
Renda	Manca de liquidesa monetària
Laboral	Creixement de l'atur i diversificació dels perfils de persones aturades
	Mobilitat i precarietat laboral
Sociosanitari	Discapacitats, malalties i trastorns psicològics
	Toxicomanies i socioaddiccions
Relacional	Debilitació teixit social i estructura familiar i comunitària
	Violència masclista contra les dones en l'àmbit familiar i altres

	formes de violència
Habitatge	Dificultat d'accés a l'habitatge
	Dificultat de pagament d'hipoteques
Educatiu	Absentisme i abandonament escolars
	Elevada concentració d'alumnat estranger

Finalment, l'informe acaba amb un capítol que, a partir de la síntesi i recapitulació dels principals resultats de la diagnosi, apunta vers línies estratègiques d'actuació, que hauran de ser validades pels institucionals i actors socials en joc, abans d'encarar la redacció final del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola.

2. Objectius de l'estudi

Els objectius generals que han guiat el present treball de diagnòstic han estat:

- Sistematitzar i fer un recull de la informació sobre inclusió social més rellevant proporcionada pels diferents serveis municipals i d'altres administracions que tenen incidència en el territori.
- Detectar aquells processos i perfils d'exclusió existents, fent especial èmfasi en aquelles problemàtiques emergents i que han restat invisibles fins ara.
- Elaborar la informació de tal manera que faciliti la posterior operativització de les accions i programes, dins el marc del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola del Vallès.
- Aportar dades i línies de reflexió i debat que permetin orientar el treball de disseny del PLIS.

És important tenir en compte que la diagnosi de la qual donem compte aquí s'inscriu dins d'un procés més ampli, que consisteix en la posada en marxa d'un Pla d'Inclusió Social a la ciutat de Cerdanyola, tal com il·lustra el següent quadre. Per tant, aquest treball inicial de diagnosi ha d'aportar el marc conceptual i analític, així com les dades bàsiques, que permeti enfocar i orientar bé les següents fases del PLIS.

Així, correspon a la segona fase del procés la tasca de marcar prioritats i establir línies estratègiques, així com de definir els objectius d'actuació (pla d'acció), tot dotant-los de recursos i mitjans necessaris per a garantir-ne la consecució. Això inclou tant l'articulació i adequació de recursos existents, com la implementació de nous recursos, en el marc d'una planificació integral i integrada de les polítiques d'inclusió social al municipi.

Una adequada temporalització de les actuacions ha de donar pas a l'execució del Pla d'Inclusió Social, és a dir, a l'endegament de les diferents actuacions programades i a l'activació d'aquells espais i òrgans que han de garantir la coordinació entre els diferents actors implicats (administració local i supramunicipal, entitats, empreses...), la

transversalitat a nivell d'organització municipal i la participació ciutadana en la gestió del PLIS.

PROCÉS DE REALITZACIÓ D'UN PLA D'INCLUSIÓ SOCIAL (PLIS)		
Diagnosi	Disseny Pla d'Acció	Execució Pla d'Acció
<ul style="list-style-type: none"> • Identificació i descripció de les principals problemàtiques d'exclusió social • Recull dels principals recursos per a la inclusió social disponibles al municipi • Formular propostes per al disseny del pla d'acció	<ul style="list-style-type: none"> • Definició de línies estratègiques i d'objectius operatius del PLIS, així com de les actuacions que caldrà dur a terme i dels recursos que caldrà destinar en els propers anys. • Adequació dels recursos existents i recerca de noves eines	<ul style="list-style-type: none"> • Posada en pràctica de les actuacions previstes • Avaluació dels processos i resultats obtinguts

3. Metodologia

Per tal de dur a terme la diagnosi sobre els processos d'exclusió i inclusió social a Cerdanyola, s'han tingut en compte, bàsicament, tres vies d'obtenció de dades:

- Recerca i anàlisi de documents sobre la població estudiada i les polítiques públiques sobre inclusió.
- Dades estadístiques que donen compte de les principals dimensions i indicadors de vulnerabilitat social a Cerdanyola.
- Obtenció de dades de primera mà mitjançant tècniques qualitatives (entrevista en profunditat i grups de discussió) als principals actors socials que tenen a veure directament amb la problemàtica estudiada.

A continuació expliquem amb detall cadascuna d'aquestes vies d'investigació.

3.1 Recerca i anàlisi documental

A data d'avui, l'Ajuntament de Cerdanyola disposa de nombrosos estudis sobre els diferents àmbits en què es manifesta l'exclusió social. Sovint es tracta de diagnosis realitzades en el marc de programes sectorials o transversals, entre els quals destaquen:

- Àrea de Benestar Social (2002), **Radiografia social sobre les persones de 85 i més anys a Cerdanyola del Vallès**. Barcelona: Servei d'Acció Social de la Diputació de Barcelona.
- ETCS (2007), **Diagnòstic sociodemogràfic. Àrea d'estudi Banús-Bonasort**. Cerdanyola del Vallès: Ajuntament de Cerdanyola del Vallès.
- INDIC (2006), **Diagnòstic Pla director de participació ciutadana. Document de treball**.
- Martí, Marc; Jurado, Alejandro i Parés, Marc (2007), **Diagnòstic per a la intervenció integral de l'àrea de Carretera de Barcelona**. Cerdanyola del Vallès: IGOP/UAB.

- Pena, Lydia/SEM (2007), **Fase 0: elaboració d'un informe previ d'anàlisi del Pla integral de Fontetes-Cerdanyola del Vallès**. Cerdanyola del Vallès: Ajuntament de Cerdanyola del Vallès.
- Pujol, Jordi i Parés, Anna (2007) **Informe sobre la realitat juvenil a Cerdanyola del Vallès**. Barcelona: Col·legi de Sociòlegs i Politòlegs de Catalunya.
- Rebollo, Óscar; Parés, Marc i Iglésias, Mariela (2005), **La delimitació d'unitats territorials a Cerdanyola del Vallès**. Barcelona: IGOP/UAB
- Valls, Cristina i Serra, Albert –drs.- (2003), **Diagnòstic social per al Projecte de Ciutat de Cerdanyola del Vallès**.

D'altra banda, s'han tingut en compte de cara a l'anàlisi de recursos per a la inclusió, la documentació relativa als següents programes relacionats amb l'objecte d'estudi:

- Servei de Promoció Social (memòries dels anys 2006, 2007 i 2008).
- Borsa Jove d'Habitatge.
- Pla d'accessibilitat.
- Pla Director de Participació.
- Servei de Mediació Ciutadana.
- Pla Municipal de les Polítiques per a les Dones.
- Pla integral de Ciutadania.
- Pla Municipal de Joventut de Cerdanyola.
- Pla Marc Municipal sobre Drogues i Comportaments de risc.
- Pla educatiu d'entorn.

Tota la documentació citada en aquest apartat ha estat subministrada per l'Ajuntament de Cerdanyola. A més, s'ha obtingut dades sobre serveis gestionats per les següents entitats o d'altres institucions:

- Càritas (*Reporting social 2009*)
- Església Evangèlica (servei d'atenció a persones)
- Escola d'Adults L'Alzina (dades sobre matriculació).

Estadístiques sobre desigualtats

L'Oficina Tècnica del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola del Vallès s'ocupa d'elaborar i mantenir al dia una matriu de desigualtats socials, que recull dades estadístiques sobre els principals factors de vulnerabilitat, com ara l'atur, el sobreenvelliment de la població o la contractació temporal. Les principals fonts de dades amb què treballen són la Diputació de Barcelona (Programa HERMES. Sistema d'informació socioeconòmica local) i l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT). També, s'han obtingut dades d'atenció a usuaris dels serveis de Càritas, de l'Església Evangèlica i de l'Escola d'Adults de la Generalitat.

Treball de camp

La present diagnosi pretén anar més enllà de les dades estadístiques i de la informació de context, que considerem rellevant per tal de dimensionar l'abast dels factors de risc i per observar grans tendències, però limitada a l'hora de comprendre el sentit que els actors donen a les diferents problemàtiques, i copsar com són viscudes pels qui les pateixen i com són abordades pels responsables de prevenir-les i tractar-les. És per això que s'ha dissenyat un treball de camp utilitzant tècniques d'obtenció de dades qualitatives, principalment entrevistes semiestructurades. També està previst realitzar un grup de discussió final per contrastar els resultats de l'estudi i les línies estratègiques apuntades per al disseny del Pla d'Inclusió Social.

El treball de camp ha constatat de dues fases principals i una última, posterior a aquest estudi, on es realitzarà el grup de discussió esmentat.

Primera fase:

Durant la primera fase, es van realitzar entrevistes en profunditat amb 14 professionals dels serveis, amb la idea d'obtenir una visió general sobre aquells àmbits que poden tenir incidència en col·lectius vulnerables (àmbit social, econòmic, laboral, formatiu, sanitari, de participació ciutadana i territorial). Les entrevistes s'han centrat, bàsicament, en persones responsables de l'administració local o regional amb competències

rellevants sobre el municipi (cas dels serveis sanitaris, sobretot). També s'han inclòs algunes entrevistes amb representants d'entitats civils que gestionen serveis en el camp social, que complementen la visió des dels serveis de l'Administració sobre inclusió social a Cerdanyola.

Més concretament, es van entrevistar a persones corresponents als següents perfils:

a) Entrevistes amb tècnics municipals:

- Cap del Servei de Promoció Social
- Coordinadora tècnica de Serveis Socials
- Tècnic del Programa d'Acollida (SS.SS.)
- Cap del Servei Municipal d'Ocupació (SMO)
- Cap de la Secció tècnica de Drets Civils i referent tècnic del Programa de Joventut
- Ex cap de la Secció tècnica de Drets Civils (entrevista realitzada mitjançant qüestionari)
- Cap de la Secció Tècnica de Processos Participatius
- Cap de la Secció Tècnica de Salut Pública i Consum i tècnica de Salut Pública.
- Cap de Servei de Projectes Estratègics (i excap d'Àrea de Medi Ambient i Territori)
- Cap del Servei d'Educació

b) Entrevistes amb tècnics d'altres administracions:

- Cap de Territori de Salut. Director del Servei Atenció Primària Cerdanyola-Ripollet (Institut Català de la Salut)
- Metgessa de família (CAP Canaletes)

c) Entrevistes amb entitats de serveis:

- Coordinadora Vallès Occidental Sud de Càritas Diocesana
- Cap d'Àrea d'intervenció social de Creu Roja Cerdanyola-Ripollet-Montcada
- Professionals dels serveis d'atenció directa, formació i inserció laboral d'El Safareig/Grup de Dones Feministes de Cerdanyola

Aquestes entrevistes ens van permetre elaborar un primer informe de situació, així com apuntar noves línies de recerca per a ser explorades en la segona fase.

Segona fase:

En la segona fase s'han realitzat 15 entrevistes amb actors més propers a les problemàtiques, ja sigui perquè les pateixen directament, ja sigui perquè es tracta de professionals o bé responsables d'entitats -associatives o empreses privades- que donen serveis a col·lectius en risc d'exclusió social. L'objectiu d'aquestes entrevistes ha estat aprofundir en la descripció de les situacions d'exclusió, els factors de risc i l'accés i demanda de recursos, a partir del que s'havia apuntat en el primer informe parcial i des d'una visió més propera a la gent que viu, es relaciona o treballa dins del territori.

Els perfils als que corresponen les persones entrevistades en aquesta segona fase són:

a) Entrevistes amb entitats:

- Representants d'una entitat de suport social a persones amb discapacitat (ASPADI).
- Presidenta de l'Associació d'afectats de Fibromiàlgia.
- President Club d'Hoquei Cerdanyola
- Presidenta de l'Associació de Veïns de Canaletes
- Pastor de l'Església Evangèlica
- Director i gerent de l'esplai La Gresca.

b) Entrevistes a responsables d'equipaments:

- Directora Escola d'Adults l'Alzina
- Director CEIP Les Fontetes
- Director IES Gorgs

c) Entrevistes a usuaris/àries dels serveis:

- Dona 60 anys aturada i sola
- Mare sola jove amb dos fills, aturada

- Home adult aturat i afectat per la crisi econòmica (com a treballador i com a empresari)
- Jove amb historial d'absentisme escolar. Actualment, dins de circuits protegits

d) Entrevistes a actors privats:

- Cambrer d'un bar d'un carrer cèntric.
- Empleat d'una caixa d'estalvis.

Tercera fase:

Amb l'objectiu de contrastar i validar les propostes de línies estratègiques per al futur Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola del Vallès (vegeu últim apartat d'aquest informe), sorgides de la recerca de les fases anteriors, està previst realitzar un grup de discussió amb una mostra de professionals dels serveis d'inclusió social del territori. Aquesta mostra podria estar composta per professionals qualificats i de nivell mitjà dels següents serveis o entitats:

a) professionals de serveis municipals:

- Servei de Promoció Social
- Servei Municipal d'Ocupació
- Drets Civils (Pla integral de Ciutadania)
- Territori i Urbanisme

b) professionals d'altres administracions amb incidència al territori:

- Serveis sanitaris (Cap d'infermeria)
- Director de l'IES Gorgs

c) professionals de serveis gestionats per entitats:

- El Safareig
- Creu Roja
- Església Evangèlica

- La Gresca

d) professionals dels serveis privats:

- Professional d'una caixa d'estalvis
- Comerciant

4. Marc conceptual

En el document editat per la Diputació de Barcelona i elaborat per un equip de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP), *Plans locals d'inclusió social. Guia metodològica*², s'avança vers un concepte d'exclusió social que va més enllà del terme tradicional de *pobresa*, utilitzat per designar les situacions de manca de recursos materials. En aquest sentit, l'exclusió resultaria de fenòmens de desigualtat social multidimensionals i canviants, i de la combinatòria dels desavantatges que comporta i que afecten amb graduació diversa els individus i les famílies. En els termes de l'esmentat informe, l'exclusió inclou:

“la part significativa de la població que pateix una combinació de desavantatges més o menys greus, des de la manca de treball a la necessitat sobrevinguda de fer-se càrrec d'un familiar dependent”³.

Als quals s'afegeix també altres factors, com ara la discriminació, els problemes familiars, la manca de salut o les mancances educatives. I continua la definició fixant-se en els efectes de la suma de diversos dèficits en una mateixa persona:

“aquests desavantatges es reforcen mútuament constituint una espiral que, amb diferents graus d'intensitat, dóna lloc al progressiu deteriorament de la situació de la persona en relació al mercat laboral, impedeix que se senti part activa de la comunitat i dificulta l'accés tant als mecanismes de desenvolupament personal com als sistemes de protecció social”⁴

Aquesta diversitat d'aspectes o dimensions que comporta avui dia l'exclusió social, ha portat a l'equip de l'IGOP a definir set àmbits en què es manifesten els diferents factors que donen lloc als processos d'exclusió/inclusió:

- 1) Laboral
- 2) Econòmic
- 3) Formatiu

---

² IGOP (2008), **Plans locals d'inclusió social. Guia metodològica**. Barcelona: Diputació de Barcelona.

³ Obra citada, pàgina 12.

⁴ Id.

- 4) Sociosanitari
- 5) Relacional
- 6) Residencial
- 7) Polític o ciutadà

Aquests factors de vulnerabilitat diversos dificulten la participació de les persones en tres nivells bàsics de la societat, el que l'IGOP anomena *eixos d'inclusió social*:

- econòmic i de la renda, que té a veure amb l'accés al mercat laboral i al consum;
- relacional i dels vincles, que tenen a veure amb el capital social o el format pel conjunt de vincles actius que inclouen les amistats, la família i les relacions de veïnatge; i
- polític o de ciutadania, que té a veure amb l'accés i reconeixement dels drets socials i polítics, afecta sobretot la població procedent dels països de fora de la Unió Europea.

Des del nostre punt de vista, proposem afegir un quart punt als eixos d'inclusió social, que fa referència al que en podríem dir desenvolupament personal i que té a veure amb **la dimensió emocional de l'exclusió**, aspecte que passa inadvertit en l'esquema dels set àmbits que hem recollit més amunt.

Així doncs, quatre serien, al nostre entendre, els eixos de la inclusió social: econòmic, relacional, emocional i polític (però incloent també l'accés als sistemes de protecció social).

Aquest esquema ens permetrà copsar més finament un dels elements que es desvetllaran com a centrals al llarg del present informe: la significativitat de la trajectòria vital a l'hora de fixar la ubicació d'un cas personal en el *continuum* exclusió-inclusió. Per dir-ho més planerament, a una situació d'exclusió social (deixar de ser i de sentir-se part de) no s'hi arriba només per *no tenir* (posició socioeconòmica) o per *no ser* (identitat i estatus social -qui ets per als altres- i alhora polític -qui ets per a l'estat), sinó que sovint va acompanyat també d'un sentiment d'ésser menys (baixa autoestima) o de deixar de ser (dol o pèrdua d'identitat).

4.1 Unitat d'anàlisi: les problemàtiques d'exclusió

Segons la mateixa guia metodològica, una bona diagnosi prèvia a un pla d'inclusió social, ha de ser capaç de proporcionar tres mapes que cospin els factors generadors d'exclusió social (mapa de vulnerabilitat), els col·lectius i actors socials que hi estan relacionats (mapa relacional) i els serveis i recursos disponibles per a la inclusió (mapa de recursos). Doncs bé, aquí proposem una estructura de l'anàlisi i, sobretot, de la interpretació de les dades, que, al nostre entendre, permet conjugar aquests tres elements (factors de risc d'exclusió, població que la pateix i recursos per a la seva inclusió) en un mateix pla del discurs, la qual cosa permet arribar a un diagnòstic més integral i profund de la població estudiada.

Proposem prendre com a unitat d'anàlisi la problemàtica específica d'exclusió-inclusió social, entesa com el conjunt de factors que es caracteritzen per desencadenar processos d'exclusió social, tot i que, a la vegada, ens permeten, a partir de la seva diagnosi i reorientació, definir dispositius d'inclusió social. Una problemàtica d'exclusió social -com l'atur o bé els trastorns mentals- pot relacionar-se, generalment, amb un o més àmbits d'exclusió social, alhora que ens permet focalitzar certs col·lectius que presenten més condicions de risc o d'exposició a aquelles problemàtiques i als seus factors associats. Així mateix, com apuntàvem, la delimitació d'una problemàtica ens dóna peu a interrogar-nos sobre si s'hi estan donant resposta adequadament o no, i a partir de quins recursos i serveis.

Aquest esquema analític apareixerà com a central en l'estructura del capítol d'exposició de problemàtiques d'exclusió social a Cerdanyola del Vallès, central per a la present diagnosi. Abans, però, l'informe fa una aproximació global a les característiques sociourbanístiques i històriques de la ciutat, de cara a obtenir un retrat bàsic del marc territorial i social en què s'insereixen les dinàmiques d'inclusió i exclusió socials.

5. La ciutat de Cerdanyola del Vallès

5.1. Característiques i reptes principals

Cerdanyola és una ciutat tipus entre les que integren el primer cinturó de Barcelona. S'emplaça sobre un territori molt extens (31'5 Kilòmetres quadrats) del qual gairebé un 40% forma part del Parc Natural de Collserola.

Actualment, Cerdanyola té 58.747 habitants⁵. Els últims anys la població ha crescut molt lleugerament (1,712%, entre 2007 i 2009), a un ritme semblant al de les ciutat de més de 50.000 habitants de la província de Barcelona –descomptant Barcelona capital-, i menor que el creixement de població a nivell de la comarca (3,90 %). L'índex de població estrangera és del 10,68 % a final del 2009, per sota del corresponent al Vallès Occidental (12,08%) i a les ciutat majors de 50.000 habitants (16,70%). El ritme de creixement també hi és inferior i s'ha alentit els últims dos anys.

---

⁵ Font: HERMES corresponent al 31.12.2009.

Taula 1. Evolució de la població de Cerdanyola

	2005	2007	2009	Variació 2007-2009	
				Absoluts	%
Cerdanyola					
Homes	28.408	28.564	29.070	506	1,77%
Dones	28.706	29.194	29.677	483	1,65%
0-15	9.133	9.318	9.544	226	2,43%
16-64	41.447	41.405	41.699	294	0,71%
65 i més	6.534	7.035	7.504	469	6,67%
Espanyols	52.778	52.727	52.470	-257	-0,49%
Estrangers	4.336	5.031	6.277	1.246	24,77%
Total	57.114	57.758	58.747	989	1,71%
Vallès Occidental					
Espanyols	749.270	762.152	772.710	10.558	1,39%
Estrangers	66.358	83.790	106.183	22.393	26,73%
Total	815.628	845.942	878.893	32.951	3,90%
Província de Barcelona					
Espanyols	4.657.049	4.663.250	4.685.929	22.679	0,49%
Estrangers	569.305	669.263	802.006	132.743	19,83%
Total	5.226.354	5.332.513	5.487.935	155.422	2,91%
Municipis de més de 50.000 habitants					
Espanyols	2.895.294	2.850.087	2.833.110	-16.977	-0,60%
Estrangers	409.377	476.896	567.942	91.046	19,09%
Total	3.304.671	3.326.983	3.401.052	74.069	2,23%

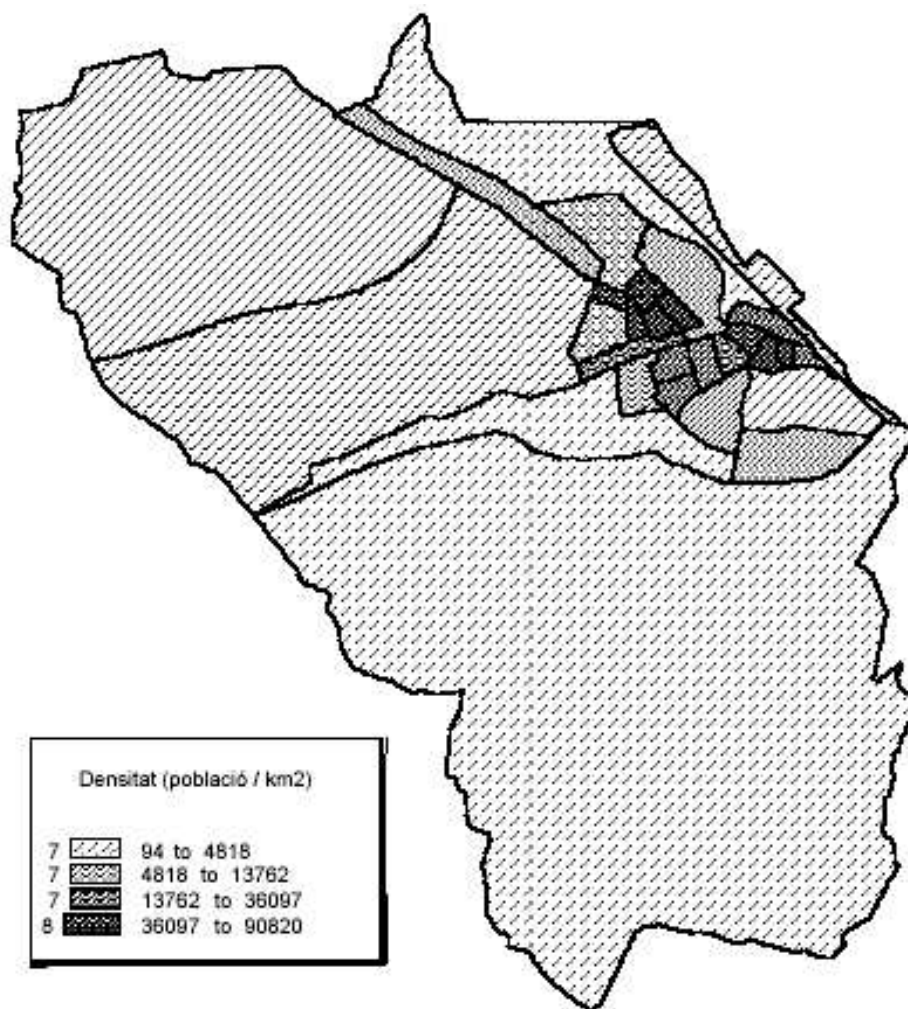
Font: Hermes a partir de dades de l'IDESCAT i del padró continu.

Nota d'Agost 2010: S'ha actualitzat la taula 1 amb dades del 2009 i s'ha confeccionat l'Annex 1 d'aquest document on s'adjunta una taula amb els INDICADORS DEMOGRÀFICS COMPARATS TERRITORIALMENT (Març 2010), elaborada per l'Oficina Tècnica del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola.

D'altra banda, la diagnosi elaborada el 2004 per a dissenyar el Pla Estratègic destacava dos punts densament poblats (Banús-Bonasort i Fontetes) en una ciutat amb densitat de població baixa, com ho mostra el següent gràfic⁶:

Mapa 1. Densitat de la població de les seccions censals

⁶ Font: Informe demogràfic Cerdanyola 2002 (padró municipal 2002). Extret de Rebollo, Parés i Iglésias (2006), La delimitació d'unitats territorials a Cerdanyola del Vallès. Barcelona: Ajuntament de Cerdanyola/IGOP-UAB, pàg.63.

Font: mapa extret de Rebollo, Parés i Iglésias (2005)

Segons les entrevistes realitzades tant en la primera fase com en la segona, es considera un municipi benestant, un bon lloc per viure-hi. Per comparar-ho amb alguns municipis de la zona, es considera que està entre l'alt llistó atorgat a Sant Cugat i el baix de Ripollet. Els aspectes més ben valorats són la tranquil·litat, la proximitat amb la serra de Collserola i, en alguns informants, destaquen que Cerdanyola -malgrat els canvis urbanístics dels últims temps- encara manté en algunes parts de la ciutat un "aire de poble", referint-se a la possibilitat que encara té de relacions socials en l'espai públic (especialment es fa esment dels barris de Fontetes, de la Carretera de Barcelona i ara,

acollit molt positivament, el Centre amb la peatonalització del carrer Sant Ramon).

D'altra banda, és un municipi que suporta grans infraestructures: autopista (16 carrils), Parc Tecnològic del Vallès, la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), dues línies ferroviàries... Aquests aspectes són elements dels que, com opinen pràcticament tots els entrevistats, Cerdanyola no acaba de beneficiar-se'n directament. No esdevenen oportunitats.

5.2 Història recent

A principis del segle XIX només hi havia 1.500 habitants que estaven dividits entre el barri de Dalt i el de l'Estació i eren, bàsicament, cases d'estiueig dels barcelonins que es van anar construint entremig de les masies existents de la zona (com la que ara acull la Biblioteca Altimira) i les esglésies disperses del territori. L'arribada del tren el 1855 fomentà la creació d'aquestes torretes d'estil modernista, de les quals encara se'n conserva alguna al barri de baix (centre, seguint el camí de Barcelona i Terrassa) i el de Dalt (Montflorit, seguint el camí de Sant Cugat). Per tant, dir que “*ets de Cerdanyola de tota la vida*”, es remet màxim a tres o quatre generacions ençà.

La connexió d'ambdós barris fou a partir de la construcció de la via de comunicació del que ara és l'Avinguda Catalunya i el carrer Sant Ramon. Aquest via, fou l'eix de creixement de la ciutat, que s'ha anat construint extensivament en tres moments.

Tal com s'esmenta en l'estudi sobre la divisió territorial de Cerdanyola elaborat per l'IGOP⁷, d'aquesta primera etapa inicial de configuració de la ciutat, durant els anys 20 de principis de segle XX, neixen els barris de Bellaterra (com un projecte de ciutat jardí i centre d'estiueig d'alta qualitat, igual que Montflorit), Cordelles (1923), el Turonet (1926) i Serraperera (1928).

També a principis del segle XX s'instal·len les primeres indústries. Però no fou fins els anys 60 i 70 que s'esdevé el segon moment de creixement important de la ciutat de

⁷ Rebollo, O, (coord.) Pares, M., Iglésias, M. (2005) **La delimitació d'unitats territorials a Cerdanyola**. Barcelona: IGOP/UAB.

Cerdanyola amb l'onada migratòria sobretot formada per persones immigrades d'altres indrets de l'Estat Espanyol (Múrcia, Extremadura, Andalusia...). Tal com recull l'informe de l'IGOP abans citat, la població de Cerdanyola passa de 4.000 a més de 50.000 habitants en només tres dècades.⁸ Gran part d'aquesta nova població es va instal·lar per les indústries que hi havia llavors. Aquest fet històric va configurar una població cerdanyolencs lligada a la classe treballadora, amb la disciplina i ètica pròpia del treball industrial. Aquest model de ciutat lligat al desenvolupament industrial també ha anat desapareixent amb el tancament de les grans fàbriques -tot i que, aquesta etapa, ha deixat petjada al municipi amb els blocs de pisos que encara hi ha-. Fou el moment de la creació del barri de Fontetes i Banús (1964). Per una altra banda, l'any 1972 es construeix la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) dins el terme municipal de Cerdanyola. Aquest fet, que tindrà un fort impacte sobre la ciutat, per la seva proximitat, es té la impressió que el municipi no ha sabut treure'n profit.

El tercer gran moment de creixement urbanístic fou durant els anys 90: urbanització de grans terrenys amb cases parellades, pisos de nova construcció, jardins i zones comunitàries d'ús privat... En relació a això, molts entrevistats residents a Cerdanyola de sempre han vist els canvis urbanístics més substancials de la ciutat, "canviant els camps per cases". En aquest sentit, Cerdanyola projecta llavors una altra ciutat, consolidant la urbanització extensa i amb dificultat per moure's si no és amb vehicle rodat privat. En aquest període fou quan es creà el barri de Canaletes, i els barris de Turonet, Altimira i Serraparera adquireixen una tipologia urbanística de cases unifamiliars. Una mica abans d'aquesta època, és quan es construeix el Parc Tecnològic del Vallès (1987). S'espera que aquesta gran instal·lació tingui incidència al municipi i també a nivell regional.

De tota manera, amb aquesta construcció dels anys 90, s'aturà el desplegament de construcció urbanística. Resta pendent el desplegament del Pla Parcial del Centre Direccional de la zona de la plana del Castell, on es planteja un projecte de convivència entre un parc científic-tecnològic (amb la instal·lació del Síncrotó com a referència) i una zona d'habitatges. Per una banda, el fet de no desplegar-se comporta que Cerdanyola no estigués aquests darrers anys en la cresta de la bombolla urbanística. Aquest fet

---

⁸ (Rebollo :2005) op. cit.

ajuda a entendre que ara, en un context de crisi, la ciutat no hagi acusat la reducció d'activitat del sector de la construcció que s'ha viscut en altres poblacions properes, com mostren les següents dades sobre atur per sectors de producció:

Taula 2. Activitat econòmica per sectors (Evolució 2004-2008)

Empreses per subsectors econòmics. Trim. 02	Cerdanyola		Vallès Occidental	
	% total 2004	% total 2008	% total 2004	% total 2008
Fabricació de productes metàl·lics	2.93%	2.73%	5.41%	4.87%
Fabricació vehicles motor	0%	0%	0%	0%
Indústria química	1.02%	0.57%	1.07%	0.88%
Indústria tèxtil	0.3%	0.34%	2.38%	1.76%
Indústria alimentària	0.18%	0.17%	1.04%	1.04%
Construcció	15.15%	14.56%	14.85%	15.08%
Sanitat	3.23%	3.41%	2.6%	2.82%
Educació	3.29%	3.41%	2.08%	2.08%
Administració Pública	0.42%	0.46%	0.5%	0.57%
Comerç al detall	15.99%	15.02%	14.25%	13.29%
Comerç a l'engròs	8.32%	8.36%	9.13%	9.16%
Hosteleria	6.65%	7.62%	5.57%	6.42%
Altres activitats empresarials	8.74%	11.04%	7.74%	8.84%
Resta de sectors	33.77%	32.14%	33.11%	32.94%

Font: Hermes a partir de dades de l'IDESCAT i del padró continu

Per alguns sectors tècnics i polítics de Cerdanyola, el Pla Parcial del Centre Direccional és un projecte que facilitaria la connexió territorial i que permetria capgirar la tendència històrica de creixement, sense un projecte clar. En aquest sentit, tal com apuntava l'estudi de l'IGOP abans citat:

“En síntesi, Cerdanyola del Vallès és un municipi amb una població concentrada en un centre, producte d'un creixement espontani i sense massa planificació”. (...)

“La manca d'un projecte global de ciutat ha afavorit el creixement en peces fragmentades en el territori, molt homogènies internament però absolutament heterogènies respecte el conjunt”⁹

⁹ (Rebollo:2005), pàgina 47 i 50.

Per tant, a partir d'un creixement urbanístic s'ha configurat una ciutat híbrida, desconnectada, amb alguns barris per viure'ls portes endins, només per residir, no per gaudir-los de cara enfora. Es podria dir que, malgrat els seus habitants s'identifiquen amb la ciutat dient que són “cerdanyolencs”, hi ha un un sentiment generalitzat de manca de pertinença amb el que hi ha al territori. I aquesta mancança cala en molts aspectes de la vida de la ciutat.

Es comparteix la visió que sense una trajectòria històrica sòlida és difícil tenir una ciutat amb “identitat pròpia”. Fer ressorgir aquest sentiment de pertinença implicaria, doncs, partir d'un model de ciutat més clar, ordenat i connectat. Per exemple, és significatiu que no es coincideixi a l'hora d'ubicar el centre històric. Així, mentre alguns entrevistats el situen al voltant de l'Ajuntament (carrer Sant Ramon), d'altres ho fan pel nucli de l'estació, el Pont i la “C” de Cerdanyola i encara uns altres, més puntualment, al barri de Fontetes¹⁰. Aquesta indefinició pot tenir a veure amb la impressió segons la qual sembla com si “a la ciutat li manqués l'ànima”.

Amb tot, la reurbanització recent del carrer Ramon, el voltant de l'església i la Plaça de l'Ajuntament ha ajudat a configurar un referent de “centre urbà” que es valora positivament.

D'altra banda, algunes entitats han contribuït a projectar una imatge de Cerdanyola cap enfora i a reforçar el sentiment de pertinença dels cerdanyolencs, com el Club d'Hoquei. En aquest sentit, els elements que contribueixen a projectar una imatge positiva de Cerdanyola, són vistos pels entrevistats com a estratègics, per la qual cosa cal potenciar-los i mimar-los, perquè, en definitiva, en resultat beneficiada la ciutat.

Malgrat aquesta mancança en la definició de model de ciutat en general, es comparteix la visió que Cerdanyola és un bon lloc per viure, benestant, una ciutat tranquil·la; sovint, davant de la pregunta “com és Cerdanyola?” es contesta “m'encanta, és un lloc on estic a gust, no viuria en una altra població”. Llavors, la seva descripció pot oscil·lar entre “un poble gran” i “una ciutat petita”, per indicar que té unes dimensions abastables. També es destaca que encara disposa d'alguns indrets on el tracte social és proper i

---

¹⁰ L'estudi de l'IGOP sobre la definició territorial de Cerdanyola ja ho apuntava: “No hi ha un centre urbà definit i identificat per la població” (2005: 50).

personalitzat (Fontetes, Sant Ramon, Centre, Carretera de Barcelona) i no hi ha la visió de patir desigualtats socials molt accentuades.

En síntesi, la paraula que actualment descriuria millor Cerdanyola és “barreja”: barreja de cultures i nacionalitats, barreja de tipologia d'edificis, barreja de població amb diferents *status* social i poder econòmic... Aquest tret la fa, a la vegada, uniforme perquè es repeteix en molts dels seus barris o zones; no hi ha gaire diferències entre un barri i un altre, el paisatge és similar -torretes d'hort i jardí, blocs construïts als 60s/70s, cases parellades, pisos de nova construcció... Fins i tot, es considera Cerdanyola uniformitzada socialment: en gairebé totes les entrevistes s'assenyala que no hi ha grans bosses de pobresa en aquesta ciutat i que es respira, en general, bona convivència. En el primer informe es destacava que, donada aquesta visió, Cerdanyola era una suma de barris. Ara, amb la segona fase contrastada, val a dir que aquesta idea s'ha de matisar.

5.3 Els barris de Cerdanyola¹¹

Les entrevistes amb les persones que viuen als barris, amb membres d'entitats que treballen en la base, amb molt contacte al carrer, ens permeten extreure el “caràcter” d'alguns d'ells.

Els barris amb més risc de patir problemes de desigualtats socials serien, precisament, els més densament poblats, on encara es disposa de relacions socials properes, que són els barris lligats amb el creixement urbanístic dels anys 60/70 -ara una població envellida-: **Fontetes, Barri Banús-Bonasort i Pont Vell-Tiana-Quatre cantons** o,

---

¹¹ Cal esmentar que Cerdanyola no té una definició territorial consensuada. La descripció dels barris mitjançant les AAVV constituïdes i facilitades per l'Oficina Tècnica del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola són 18. Es tracten de les AAVV de: Monflorit-Muntanya, Carrer Nou, Cerdanyola Centre, Avinguda Sant Iscle nº2, Vila Universitària “Vilatana”, Can Domènech, amics de Montflorit, Quatre Cantons, Serraparera, Turó de Sant Pau, Can Xarau, Canaletes, Serragalliners, Turó, Uralita, Sant Martí del Sot de Can Xarau, Sant Ramon, Banús-Bonasort. En el treball de camp de la diagnosi present s'anomenen d'altres. Donada aquesta indefinició, l'equip redactor de la present diagnosi ha contrastat la informació basant-se en l'informe citat anteriorment **La delimitació d'unitats territorials a Cerdanyola. Barcelona**: IGOP/UAB, redactat per Rebollo, Òscar, l'any 2005 que el considera el document existent més complet. D'altra banda, en aquest apartat no es cita la relació de tots els barris descrits en aquest informe de l'IGOP/UAB, sinó que només es fa esment als esmentats en el treball de diagnosi pel disseny del PLIS.

altrament dit, Carretera de Barcelona. De tota manera, s'afirma que les problemàtiques que concentren aquests barris no són tan greus com les que es poden trobar a altres municipis propers, com Terrassa o Rubí. La gent que viu o treballa a Fontetes, se sorprèn de la visió marginal al barri i considera que “és més una percepció que una realitat”. Un indicador seria que l'Ajuntament s'ha presentat, sense èxit, a la convocatòria de l'anomenada Llei de barris per a les zones de Fontetes i barri Banús.

De tota manera, cal remarcar que no s'ha presentat a la mateixa convocatòria el barri de Pont Vell-Tiana-Quatre Cantons. Es tracta d'un espai territorial mancomunat amb els municipis de Ripollet i Montcada i Reixac, i, malgrat que disposa d'una Oficina Tècnica que gestiona alguns serveis compartits (com ara el centre cívic del barri), es fa difícil desplegar-hi projectes urbanístics o socials d'un cert abast. Aquesta és la visió que ens arriba de persones que treballen o col·laboren amb entitats del barri, que constaten la dificultat de portar a terme projectes globals comunitaris precisament pel fet d'estar dividit el territori en tres municipis. Dels tres barris comentats, és el que s'ha detectat que té més bosses de pobresa (recursos econòmics mínims, manca d'habilitats en la gestió familiar -higiene, alimentació, planificació econòmica...). Ara bé, és també la zona on hi ha un teixit associatiu més fort, de caire reivindicatiu, i on es mantenen uns lligams socials i personals destacats.

Fontetes i Barri Banús-Bonasort tenen unes característiques similars. Com s'havia apuntat en uns paràgrafs més amunt, aquests barris són producte de l'extensió urbanística dels anys 60 i 70, els més densament poblats i actualment els més envellits.

Segons observa l'estudi esmentat de l'IGOP (Rebollo i altres, 2005), Fontetes és el barri de la ciutat on viuen més joves emancipats, probablement a causa de la seva centralitat i del fet que els pisos hi són assequibles.

Tot i així, es desprèn de les entrevistes realitzades que els barris Banús i Fontetes són els que concentren més problemàtiques socials; sobretot, aquelles que afecten amb més força la població més envellida i les persones d'origen estranger extracomunitari, que es troben en aquests barris en major proporció que a la resta de la ciutat. Aquest últim factor, influeix en la concentració d'alumnat d'origen estranger en determinats centres, en què bona part de la població autòctona és reàcia a escolaritzar els seus fills. És el

cas del CEIP Les Fontetes, que atén entre un 40 i un 70 per cent d'alumnat d'origen estranger, segons el curs. Tot amb tot, aquest és un dels barris que manté més cohesió interna.

Cerdanyola també compta amb **Bellaterra**, però aquest barri està marcat per barreres naturals i urbanes, i presenta unes característiques socials i una dinàmica pròpies. Hi ha l'estira i arronsa que aquest barri vol ser municipi independent. És en aquest espai on està ubicada la universitat que, curiosament, se sol dir que pertany a Bellaterra i no pas a Cerdanyola. La població de Bellaterra es desplaça a comprar més a Sabadell que a Cerdanyola.

Per últim, **Canaletes** és un barri nou construït íntegrament durant els anys 90. A poc a poc, han anat dotant-lo de serveis, però encara no té el desplegament de serveis necessaris. És un barri residencial, amb poca vida comunitària, i no disposa de vida social fet que el converteix, ara, en un barri dormitori.

D'altra banda, la proximitat de la universitat fa que Cerdanyola sigui contínuament rejuvenida, ja que molts estudiants (tant de Catalunya, de l'Estat Espanyol com de l'estranger) escullen Cerdanyola com a lloc de residència temporal mentre cursen els estudis superiors. Aquesta demanda fa que el parc d'habitatges de Cerdanyola sigui més car respecte a altres municipis. També es denota que la població resident al municipi té una formació força elevada, però aquesta no es tradueix en millors llocs de treball. Al contrari, experts en la matèria apunten que, especialment els joves, tenen una ocupació laboral inferior al seu nivell d'estudis.

També es destaca que hi ha especial mancança d'espais de relació per fomentar la vida social (ni a l'aire lliure ni en equipaments). Un dels grans centres de la ciutat que s'anomena sovint i en positiu és l'Ateneu, però aquest està ja desbordat per activitats i gent, i no tothom hi té accés segons quina part de la ciutat visqui. Una alternativa seria millorar i activar els casals de barri o els centres cívics repartits en els diferents territoris de la ciutat, dinamitzar-los i activar-los.

El volum d'associacions és considerable i es remarca que Cerdanyola no tingui una vida associativa viva, sinó més aviat lligada a l'externalització de serveis. Més enllà de les

problemàtiques clàssiques al voltant de la manca de relació personal (aïllament de persones, augment de la dependència a serveis de salut...), entre les opinions recollides ressalta una demanda de dotar al territori de més accions de desenvolupament comunitari com a element bàsic per gaudir d'una bona salut social. Aquesta perspectiva comunitària inclouria des d'intervencions urbanístiques, fins a les pròpiament de l'Àrea de Serveis a les Persones i la Secció Tècnica de Drets Civils.

Així doncs, els principals reptes que enfronta Cerdanyola en un futur tenen a veure amb la vertebració de la ciutat, no només en un sentit urbanístic, sinó també social. En aquest sentit, el Pla Parcial del Centre Direccional de la Zona del Castell és un projecte que facilitaria la connexió territorial i també la vinculació més directa amb la Universitat Autònoma de Barcelona.

En definitiva, cal estudiar la manera de connectar la ciutat a nivell de comunicacions, mobilitat, aprofitament dels elements naturals (Collserola, el projecte Urban de Recuperació del riu Sec) i, a nivell social, la vertebració de la xarxa associativa i el teixit social. És en aquest sentit, que el citat estudi de l'IGOP ja apostava el 2005 per un "creixement equilibrat i tenint en compte la cobertura de serveis i equipaments per a les persones en el seu entorn més proper i respectant el medi ambient".¹²

5.4 Composició de la població per nacionalitat

Malgrat que la presència de població estrangera a Cerdanyola és menor que d'altres municipis de l'entorn i està per sota de la mitjana catalana (10,68 % a finals del 2009 ¹³), val la pena recollir la diversitat de nacionalitats que hi conviuen. En la següent taula, hem recollit les xifres de les vint-i-cinc comunitats més nombroses, després de la nacionalitat espanyola.

---

¹² (Rebollo:2005) *op. cit.*

¹³ S'ha actualitzat el percentatge de població estrangera respecte a l'original de l'Informe. Font: Idescat

Taula 3. Població estrangera per països a Cerdanyola del Vallès. 2009

	Número	% respecte el total de la població estrangera al municipi	% respecte el total de la població del país a Catalunya
Marroc	536	8,54%	0,24%
Romania	505	8,05%	0,52%
Colòmbia	407	6,48%	0,83%
Itàlia	387	6,17%	0,80%
Uruguai	345	5,50%	2,17%
Equador	335	5,34%	0,41%
Polònia	284	4,52%	1,97%
Xina	267	4,25%	0,59%
Bolívia	263	4,19%	0,45%
Ucraïna	208	3,31%	1,28%
Argentina	201	3,20%	0,59%
Mèxic	194	3,09%	2,55%
Perú	189	3,01%	0,53%
França	186	2,96%	0,52%
Xile	173	2,76%	1,06%
Brasil	163	2,60%	0,58%
Veneçuela	159	2,53%	1,59%
Portugal	142	2,26%	0,81%
Alemanya	139	2,21%	0,58%
República Dominicana	118	1,88%	0,55%
Rússia	73	1,23%	0,52%
Cuba	72	1,15%	0,75%
Bulgària	69	1,18%	0,57%
Regne Unit	66	1,15%	0,33%
Pakistan	45	0,89%	0,17%
Altres 82 nacionalitats	725	11,55%	ND

Fonts: INE (Población por sexo, municipios y nacionalidad: principales nacionalidades). Idescat, a partir de l'explotació estadística dels padrons. **Actualització dades 2009:** Oficina Tècnica del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola del Vallès

Nota d'Agost 2010: S'adjunta l'Annex 2 amb un recull del Dossier "MIGRACIÓ i CIUTADANIA (31/12/2008)"¹⁴ sobre la Distribució Territorial de la població estrangera a la ciutat.

¹⁴ L'Observatori Local de la Immigració ha realitzat diversos informes sobre la ciutadania estrangera de Cerdanyola des de l'any 2004. Enllaç plana web: <http://www.cerdanyola.cat/immigracio>

6. Problemàtiques d'exclusió social en l'àmbit de la renda

6.1. Manca de liquidesa monetària.

La manca de liquidesa de persones i unitats familiars amb risc d'exclusió social no és un fenomen nou. Alguns ajuts ja estandaritzats i protocolitzats dins l'Ajuntament tramitats des de Promoció Social, ens demostren que aquesta problemàtica sempre ha estat present (dins del servei d'atenció directa personalitzat): tramitació de PIRMI, beques escolars, de menjador... etc.. En concret, s'hi acullen els segments més vulnerables de la població, això és: pensionistes, famílies monoparentals, usuaris en risc d'exclusió social crònics, etc.

El que és novedós és que el Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola s'inicia en un context global de crisi econòmica, del qual la ciutat no queda exempta. Si observem els problemes de liquidesa en aquest context, apareixen nous perfils que fins ara no entraven en la categoria de "risc d'exclusió social" i, en el cas dels col·lectius tradicionalment més febles, se n'accentua el grau de vulnerabilitat.

Sens dubte, un fet que ha contribuït a ampliar les situacions de risc d'exclusió relacionades amb la manca de liquidesa econòmica és la repuntada de l'atur des de mitjans del 2008, pràcticament fins avui, com mostra la taula 3.

Tot i que respecte a d'altres poblacions, Cerdanyola presenta una taxa d'atur inferior, el nombre d'aturats ha augmentat notablement en l'últim any; l'atur a Cerdanyola (taxa estimada¹⁵ del 12,54 %) és lleugerament inferior al del Vallès Occidental (14,16 %) i a la mitjana dels municipis majors de 50.000 habitants de la província de Barcelona (12,9). L'evolució es mantingué bastant estable fins a meitat del 2008, moment en què comença una pujada que només s'ha atenuat el passat abril. Cal dir que les dades més recents, de maig i juny no ens permeten confirmar encara aquest canvi de tendència, i així, mentre el maig l'atur va pujar amb més intensitat que a l'abril (de l'ordre del 0,83 % o, en nombres absoluts, de 34 persones més), el juny va suposar un descens del 2,92 % (120

¹⁵ La taxa d'atur estimada es calcula segons la fórmula: persones desocupades registrades a les OTGs d'un municipi/població activa calculada a partir de la població entre 16 i 64 anys del padró continu, aplicant la taxa d'activitat que figura a l'Enquesta de la Població Activa.

persones aturades menys).¹⁶

Taula 4. Evolució recent de l'atur a Cerdanyola (comparativa amb la comarca i les ciutats des més de 50.000 habitants). Agost 2009

Sexe	Nombre d'aturats	Variació interanual	
		Absoluts	%
Cerdanyola del Vallès			
Homes	120	886	71,79%
Dones	197	566	34,08%
Total	317	452	50,68%
Vallès Occidental			
Homes	5.743	4.742	70,20%
Dones	5.520	9.112	34,50%
Total	71.263	3.854	50,30%
Província de Barcelona			
Homes	203.246	82.859	68,80%
Dones	93.346	51.602	36,40%
Total	96.592	134.461	51,30%
Àmbit metropolità			
Homes	183.522	74.001	67,60%
Dones	73.474	46.246	36,30%
Total	356.996	120.247	50,80%

Font: Elaborat per l'Oficina Tècnica del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola, a partir de dades de la Diputació de Barcelona (HERMES).

Nota d'agost 2010: A l'annex 3 s'adjunta una actualització d'aquestes dades (maig 2010), amb un Informe elaborat per l'Oficina Tècnica del Pla d'Inclusió de juny 2010.

Després del comportament de l'atur de gairebé un any, alguns d'aquests treballadors aturats no han aconseguit una nova feina abans d'esgotar els terminis de cobrament d'atur. En alguns casos això els converteix en un col·lectiu altament vulnerable que, arran de la crisi, ha incrementat en nombre i heterogeneïtat social: els aturats de llarga durada sense prestacions per desocupació.

Una de les dades més alarmants és la saturació que viuen els serveis específics que

¹⁶ Font: Diputació de Barcelona (HERMES).

ofereix una part de la societat civil organitzada que treballa per assistir a persones amb necessitats bàsiques no cobertes (oferta d'aliments –banc d'aliments -, rober, consol, ajudes econòmiques bàsiques, aixopluc...). Algunes d'aquestes associacions assenyalen que, en pocs mesos, el nombre de persones ateses ha augmentat fins al punt que no poden planificar-se igual que abans, ja que la demanda d'ajuts els desborda quotidianament.

Per exemple, l'Església Evangèlica ha sofert un desbordament per l'augment d'usuaris del banc d'aliments i el rober (de 300 persones ateses per Nadal han passat a 490 per Setmana Santa). A més, segons fonts de la mateixa església, la demanda, lluny d'aturar-se, va en augment. Alhora, però,, l'oferta d'aliments va minvant: perquè no reben tants aliments com abans -els donants també es veuen afectats per la crisi-, i hi ha més persones per repartir el que reben). Han arribat a una fase en què no poden planificar i resolen les dificultats segons es van presentant.

Els perfils de persones en situació vulnerable que fan ús d'aquests serveis de les entitats de base, ha variat l'últim any. Fins ara, sobretot eren persones d'origen estranger les que anaven als bancs d'aliments. Ara el perfil ha canviat¹⁷; en general, podem dir que:

- Augmenta el col·lectiu d'immigrants: llatinoamericans (especialment, dones)
- i dones marroquines
- Es manté el col·lectiu de gent gran i el de persones usuàries “cròniques” (persones que reben PIRMI, pagues mínimes...)
- Apareix, i cada vegada amb més augment, el col·lectiu de treballadors autònoms que es queden sense feina.
- Famílies de classe mitjana on un o tots els membres estan en atur i no poden fer front al pagament de la hipoteca, o altres deutes, i no arriben a final de mes.

En una situació de crisi estructural com la que estem travessant, els col·lectius vulnerables encara es posen en una situació vital més fràgil o es fan més punyents les seves dificultats per arribar a final de mes: fer front al pagament d'hipoteques o altres serveis bàsics. És molt rellevant l'alt percentatge d'habitatges hipotecats a la ciutat

¹⁷ Dades facilitades per l'Església evangèlica.

(40,76 %) l'any 2001, que es troba molt per sobre de la mitjana comarcal (37,41%) i de les ciutats de grandària similar a Cerdanyola (25,07%)¹⁸. Malgrat que la dada és de fa uns anys, i formulant la hipòtesi que aquestes hipoteques continuen la major part vigents o han augmentat (tenint en compte que s'està parlant del període de bonança econòmica i facilitat d'accés a crèdits hipotecaris), pot il·lustrar la quantitat de ciutadania hipotecada que hi ha a la ciutat. El creixement de l'atur, unit a l'elevat percentatge de població endeutada donen cos al creixement d'aquest nou col·lectiu emergent de vulnerabilitat. Moltes d'aquestes persones i, especialment aquelles que no tenen familiars que puguin actuar com a xarxa de protecció social (com és el cas de molts immigrants), poden veure's fàcilment abocades a situacions de pobresa extrema i d'exclusió social, especialment en el moment en què els efectes d'aquestes problemàtiques actuals es comencin a fer visibles en forma de famílies senceres sense domicili fix.

Davant d'aquesta situació, les entitats financeres locals exposen que ha estat necessari replantejar les seves ofertes i, sobretot, mirar molt més prim del que havien estat fent en els anys anteriors, a l'hora de donar hipoteques als seus clients. Actualment, només s'atorguen hipoteques a famílies amb un nivell d'ingressos elevat i estable. Les persones soles ho tenen molt més difícil que abans per aconseguir una hipoteca i, encara més les persones d'origen estranger malgrat la constatació que:

“[les persones d'origen estranger] són dels col·lectius que han resultat ser molt bons clients: són molt complidors fins que han tingut problemes de liquidesa econòmica” (Entrevista amb un professional d'una caixa).

Una de les mesures adoptades per part de caixes i bancs davant els impagaments de préstecs hipotecaris ha estat personalitzar el tractament cas per cas (en la major part de casos, això no deixa de ser un allargament dels terminis pel pagament de la hipoteca). Les adequacions personals s'han fet sobretot per donar resposta a la situació de moltes persones d'origen estranger, ja que és el que més s'ha vist afectat per la crisi (són els que s'han quedat aturats primer, als que li costa més trobar feina, etc.).

Malgrat la situació descrita, el nombre de prestacions municipals per fer front als costos

---

¹⁸ Font: Diputació de Barcelona (HERMES); dada del 2001.

de l'habitatge ha davallat significativament. Així, en tres anys, del 2006 al 2008, aquestes prestacions s'han reduït a més de la meitat (de 367 a 174)¹⁹. Es tracta d'ajuts per pagar el lloguer, la hipoteca o la pensió o bé l'allotjament en centres d'acollida gestionats per Càritas (la Casa de Cerdanyola, El Finestral). Es desconeix el motiu d'aquesta davallada, ja que, malgrat que el 2006 i 2007 encara s'estava en període de bonança econòmica, el 2008 es tenia indicis de l'inici de la crisi i davant d'una Cerdanyola fortament hipotecada. Caldria observar si en el 2009 canvia o és manté aquesta tendència.

Per altra banda, en canvi, s'observa que altres ajuts econòmics municipals atorgats durant aquest període han augmentat més del doble. És el cas de les beques escolars o les pensions no contributives de jubilació o discapacitat (de 265 en el 2006 a 477 prestacions atorgades en el 2008). Caldrà observar si aquesta tendència es manté per a l'any 2009. En les entrevistes realitzades s'ha apuntat que hi ha moltes persones que sobreviuen precisament d'aquests ajuts econòmics públics, complementant-los amb petits ingressos procedents de l'economia submergida.

Cal remarcar les conseqüències en l'àmbit emocional que aquesta crisi econòmica comporta. Així, per exemple, alguns dels nostres entrevistats explicaven com han començat a donar-se més i més casos de parelles que, a causa molt sovint d'una hipoteca, s'han vist amb l'obligació de continuar vivint junts malgrat haver finalitzat la seva relació sentimental, ja que l'endeutament i la situació econòmica actual no els permet vendre l'habitatge o assumir-lo en solitari. Algunes d'aquestes persones han hagut de tornar a viure amb els pares, fet que genera una frustració important sobre el propi projecte de vida, que s'ha vist estroncat. Situacions com aquesta comporten, segons la percepció de diferents actors entrevistats, un augment de la tensió en les relacions afectives, familiars i socials.

Entre els grups socials que pateixen aquesta problemàtica i els seus efectes en termes de pèrdua de la casa, també hem constatat l'existència un sentiment de temor generalitzat que s'estén sobre el conjunt de la població. Com ens descriuen en l'àmbit ciutadà, la gent està espantada i és una època en què es nota com tothom "s'estreny el

---

¹⁹ Font: Memòria dels Serveis Socials de Cerdanyola 2008.

cinturó” i els serveis privats també s'adapten. Aquestes frases, extretes d'una entrevista a un empleat d'un bar, exemplifiquen aquesta situació:

“Diàriament escolto frases com 'em pots escalfar la carmanyola? I et pago la Coca-Cola' o 'el café con dos gotas de coñac y no me cobras el carajillo ¿de acuerdo?'. Abans no ho haguéssim permès. Ara ens adaptem perquè és important no perdre la clientela”. (Entrevista a un cambrer)

El problema de liquidesa també es produeix entre les persones grans i especialment aquelles que no compten amb un suport familiar. Tanmateix, aquest no és un col·lectiu que actualment pateixi més manca de liquidesa que anteriorment degut a la crisi econòmica. Les causes que expliquen la pobresa monetària d'aquest sector de població són les baixes quanties de les prestacions de vellesa i pensions mínimes de jubilació. Malgrat que en els darrers anys s'han introduït millores en aquest sentit tant a nivell estatal com autonòmic, en molts casos aquestes persones sobreviuen encara amb uns nivells d'ingressos molt propers o per sota dels llindars de pobresa. Entre aquest col·lectiu, l'endeutament hipotecari o l'existència de fills menors o altres dependents a càrrec no acostumen a ser els factors de vulnerabilitat principals. Tanmateix, factors com la salut, en aquest cas, poden esdevenir decisius per determinar una situació d'alt risc d'exclusió social, marcada per la mala salut i la falta d'ingressos. Quan aquests dos factors es combinen a més amb la manca de xarxes familiars i socials de cura i/o suport econòmic extraordinari, l'espiral de l'exclusió social avança amb rapidesa. Aquest tema s'abordarà amb més profunditat en l'apartat 3.4.

Pel que fa a la població a l'últim tram de la vida laboral (entre 60 i 65 anys), podem observar situacions en què s'acumulen més factors de vulnerabilitat, sobretot entre aquelles persones que no gaudiran d'una pensió de jubilació digna. Es tracta, sovint, de persones amb disponibilitat per treballar, però greus dificultats d'inserció en el mercat laboral. Per tant, és un col·lectiu amb risc de patir estrès i d'altres problemàtiques de salut.

Un indicador detectat al voltant d'aquesta problemàtica des dels serveis que ofereix l'escola d'Adults Alzina ha estat l'increment en el nombre de matriculacions per part de persones que acudeixen al centre amb l'afany d'obtenir una titulació que els permeti

accedir a formació especialitzada, i millorar la seva situació laboral actual. Des de l'escola d'adults l'Alzina, han observat que hi ha hagut un increment de sol·licituds en l'últim any arran de la crisi econòmica. Els perfils d'aquest augment són persones a la recerca de títols bàsics per accedir a una millor oferta laboral.

Així doncs, els serveis que ofereix l'escola d'adults s'han vist desbordats per l'augment del nombre de sol·licituds d'aquest darrer any. Si bé el curs anterior ja van observar un increment de sol·licituds, pel proper la demanda ha estat superior (en tots els cursos ofertats ha augmentat la llista d'espera, a causa sobretot de preinscripcions noves encaminades a l'obtenció de títols: el titulat del graduat de secundària i el curs de preparació per a la prova d'accés a cicles formatius de grau superior). Durant el 2008/09 han passat per l'escola 349 alumnes predominantment de nacionalitat espanyola²⁰. La demanda de places pel proper curs 2009/10, és de 234 provinents d'antics alumnes i 307 preinscripcions noves. Des de la pròpia escola s'afirma que cada vegada es fa més difícil mantenir aquest sobreesforç del servei ja que l'increment de recursos humans no és equivalent ni molt menys al d'alumnes matriculats. Per aquest motiu les planificacions del centre a curt terme s'orienten cap a la reducció del nombre d'alumnes admesos, malgrat l'increment continuat de la demanda. En aquest context, doncs, la insuficiència de recursos a l'abast es fa molt palesa tant pels propis professionals que presten el servei, com per part dels usuaris que no troben resposta a les seves demandes.²¹

En síntesi, els problemes de liquidesa econòmica, que es manifesten en famílies o persones amb dificultats d'arribar a final de mes i comporten l'impagament d'hipoteca o de lloguer de l'habitatge, tenen a veure amb factors com ara el creixement de l'atur, i estan estretament relacionats amb un sentiment general d'inseguretat (por de perdre la feina, de no cobrar...). L'estrès, els estats d'ansietat, depressió o d'altres quadres clínics que es detecten amb freqüència entre la població que viu sota aquestes condicions de precarietat econòmica i habitacional és una de les conseqüències del creixement de la vulnerabilitat i l'exclusió social provocades per l'esclat de la crisi financera que afecten àmbits més enllà dels purament monetaris, laborals o de la formació.

---

²⁰ Dades facilitades per l'Escola d'Adults L'Alzina

²¹ Font: Escola d'Adults l'Alzina

Malgrat tot, alguns del entrevistats també han volgut subratllar que la crisi econòmica i la davallada general de preus que ha comportat (en els habitatges però també en la provisió de productes i serveis bàsics com ara l'alimentació) esta de fet beneficiant al segment de població que ha aconseguit mantenir els seus llocs de treball i continua, per tant, tenint una font d'ingressos estable i segura. Amb tot, però, s'assenyala que la por també es present entre aquests col·lectius que, malgrat no estar directament sotmesos a les conseqüències de la crisi, observen com al seu voltant molta gent que les està patint.

6.1.1 Recursos disponibles al municipi²²

Recursos municipals

- **Pla municipal de resposta de la crisi.** Es tracta d'una acció liderada des de Presidència, on hi participen Serveis Personals, Promoció Econòmica i Urbanisme. Entre les actuacions que es preveu tirar endavant, destaca:
  - Observatori (portat des de l'Oficina tècnica del Pla d'Inclusió Social)
  - Negociació de préstecs per a petits empresaris i comerciants (amb menys de 10 treballadors).
  - Plans d'Ocupació. A més de l'ocupació que ha suposat l'anomenat *Pla Zapatero* i que suposa la contractació de 300 persones durant 6 mesos.
  - Formació en sectors de futur (noves tecnologies) per part del Servei Municipal d'Ocupació.
  - Borsa d'habitatge. Capten pisos per sota del valor del mercat. L'Ajuntament dóna als propietaris garanties de pagament i de manteniment. Lloguer d'habitatges per uns 250 euros al mes.

- **Promoció social**
  - a) 1a atenció i filtre (programa d'Acollida)
  - b) Gestió de diferents ajuts propis i d'altres administracions.

²² La relació de recursos és proporcionada per l'Oficina Tècnica del PLIS de Cerdanyola.

- *Beques escolars (menjador, llibres i material escolar) – llars d'Infants, infantil i primària i 1-2n d'ESO.*
  - *Beques de colònies*
  - *Ajuts econòmics puntuals*
  - *Vals d'aliments*
  - *PIRMI (Generalitat amb seguiment des del servei) – vinculat a plans de treball per la capacitació professional o millora de les condicions de vida dels usuaris.*
-
- **Servei Municipal d'Educació**
    - *Ajuts econòmics per a l'accés de Llars d'Infants privades de Cerdanyola. La primera convocatòria s'ha realitzat aquest curs 2009-2010.*

Recursos d'altres administracions / entitats (Entitats del 3r sector)

Atenció a persones sense recursos econòmics des d'associacions de base, concretament: Càritas, Creu Roja, Església Evangèlica i Amics de Mossèn Rosell. Gestionen un banc d'aliments, rober, aixopluc, programes d'ajudes econòmiques immediates, atenció personalitzada, escolta...)

6.1.2 Propostes de millora

- Augmentar la coordinació entre entitats de base i administració pública per emprendre actuacions conjuntes, intercanviar informació, criteris d'intervenció, derivació i bones pràctiques. . Actuacions que es podrien impulsar en aquest sentit podrien ser, per exemple: projectes de sensibilització i implicació de la societat civil i el teixit comercial per a què participin de forma regular en accions d'ajuda (com dotar aliments i roba per entitats de base).
- Potenciar el treball preventiu i grupal per la via d'enfortir els projectes d'acció comunitària.
- Millorar les assignacions en temps, quantitat i qualitat de les prestacions

econòmiques d'urgència social. En aquest sentit, seria interessant revisar els protocols de coordinació entre els serveis per millorar l'eficiència de les prestacions, en tant que arribin més ràpidament a més persones i per a més canals. No es tracta de la prestació de la renda bàsica, sinó de racionalitzar els suplementos municipals als programes de garantia de rendes. Sistema que doni major coherència al reforç municipal de les prestacions.

- Fomentar l'empoderament de persones en situació de vulnerabilitat, potenciant el ressorgiment d'iniciatives ciutadanes no mercantilitzades com poden ser, per exemple, els bancs d'intercanvi de temps o les xarxes d'intercanvi de coneixements i/o serveis. Aquest tipus de mesures contribueixen d'una banda a superar situacions econòmiques d'alta precarietat i, alhora, a generar i enfortir els teixits socials i les xarxes de solidaritat, així com projectes que tinguin com a eix l'art, l'esport i el foment de l'associacionisme i la relació social.
- En moments de crisi econòmica estructural, cal invertir en formació i innovació de tots els sectors socials (administració pública, tercer sector, ciutadans ...). En aquest sentit, caldrà parlar compte en aquells col·lectius més vulnerables en l'actual context.

7. Problemàtiques d'exclusió social en l'àmbit laboral

7.1. Creixement de l'atur i diversificació del perfil dels aturats

Tot i que està clarament entroncat amb la problemàtica de la crisi econòmica i és una de les causes dels problemes de liquiditat de la població, tal com hem vist, per la seva incidència en l'últim any, una de les problemàtiques actualment més destacades a Cerdanyola quan parlem de vulnerabilitat social i d'exclusió és l'atur i els seus impactes sobre la població.

En les entrevistes realitzades a diversos agents, s'ha assenyalat reiteradament que un dels col·lectius al qual la crisi econòmica ha colpejat amb especial èmfasi és el de determinats perfils professionals molt especialitzats amb dificultats de reconversió vers altres sectors laborals i que en un context de crisi i devallada del propi ram d'activitat, es troben amb greus dificultats per mantenir-se ocupats en el mercat de treball. En general es parla més del sector de la construcció, però a Cerdanyola, a més d'aquest sector s'assenyala també, i així ho corroboren les dades, que el sectors més afectats per l'increment de l'atur són precisament la indústria i el sector serveis. Cal notar, en aquest retrat que ambdós sectors ocupaven un percentatge molt elevat de població estrangera tal i com mostra la Taula 4.

Les mateixes dades també mostren que la població estrangera és qui ha patit més intensament l'increment de l'atur a Cerdanyola durant l'últim any i, entre ells, molt especialment els que treballaven a la indústria i els qui no havien tingut encara accés a la seva primera feina. Aquesta realitat ha viscut augments interanuals de més del 220%, molt superiors als de la població autòctona que, en els mateixos sectors, no supera increments del 100 % (vegeu gràfic). Sembla, doncs, que, en general, l'atur afecta en major mesura la població estrangera que l'autòctona: així, si la població d'altres nacionalitats era a Cerdanyola a finals del 2008 del 9,93 %, només quatre mesos més tard, aquesta població acollia el 12,82 % dels aturats residents a Cerdanyola.

Taula 5. Atur general per sectors a Cerdanyola (gener-febrer 09)

Atur general					
		Variacions			
Sectors	Nombre aturats	Mes anterior		Interanual	
		Absoluts	%	Absoluts	%
Cerdanyola del Vallès (gener 2009)					
Agricultura	16	1	6,67%	4	33,33%
Indústria	887	70	8,78%	353	68,68%
Construcció	371	39	11,75%	190	104,97%
Serveis	2.134	190	9,77%	791	58,9%
Sense ocupació anterior	238	41	20,81%	120	101,69%
Total	3.626	341	10,38%	1.458	67,25%
Cerdanyola del Vallès (febrer2009)					
Agricultura	17	1	6,25%	6	54,55%
Indústria	961	94	10,84%	409	74,09%
Construcció	419	48	12,94%	238	131,49%
Serveis	2.264	130	6,09%	887	64,42%
Sense ocupació anterior	242	4	1,68%	119	96,75%
Total	3.903	277	7,64%	1.659	73,93%

Font: Oficina Tècnica del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola, a partir de dades del Departament de Treball i de la Diputació de Barcelona (HERMES).

Taula 6. Atur de persones estrangeres per sectors a Cerdanyola (gener-febrer 09)

Atur persones estrangeres					
		Variacions			
Sectors	Nombre aturats	Mes anterior		Interanual	
		Absoluts	%	Absoluts	%
Cerdanyola del Vallès (gener 2009)					
Agricultura	4	2	100%	-2	-33,33%
Indústria	56	6	12%	35	166,67%
Construcció	81	9	12,5%	44	118,92%
Serveis	239	36	17,73%	117	95,9%
Sense ocupació anterior	70	24	52,17%	53	311,76%
Total	450	77	20,64%	247	121,67%
Cerdanyola del Vallès (febrer2009)					

Diagnòstic previ al Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola

Agricultura	6	2	50%	3	100%
Indústria	61	5	8,93%	42	221,05%
Construcció	88	7	8,64%	49	125,64%
Serveis	261	22	9,21%	130	99,64%
Sense ocupació anterior	77	7	10%	53	220,83%
Total	493	43	9,56%	277	128,24%

Font: Oficina Tècnica del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola, a partir de dades del Departament de Treball i de la Diputació de Barcelona (HERMES).

Nota Agosto 2010: Veure l'Annex 4 amb el Recull d'Indicadors d'Atur Juliol 2010 comparats territorialment.

Per a algunes persones, especialment homes adults, resulta ser una situació vital nova que no en tots els casos s'afronta adequadament, especialment en l'aspecte psíquic i -emocional. En molts casos es tracta de persones amb titulacions específiques de FP II, a qui els era relativament fàcil accedir i mantenir-se en el mercat de treball. Persones que es varen formar fa 10 o 15 anys, molt orientades a estudiar per trobar feina, i no s'han vist necessitats a reciclar-se o optar per altres formacions fins ara. En molts casos, a més, com que en els respectius sectors hi havia molta feina, entre xarxes de coneguts i amics es passaven treballs, s'embranchaven en petits negocis. L'escalada de la crisi ha deixat aquestes persones en una situació totalment nova.

- No coneixen els circuits públics (només el Servei d'Ocupació Català, -"l'INEM" com encara és anomenat popularment, en referència a l'antic sistema públic d'ocupació- o "La Masia" de Cerdanyola, alguns la coneixen derivats del mateix SOC).
- Els és incòmode recórrer a recursos com els de Promoció Social i, encara més als ajuts que ofereixen entitats com Càritas, Creu Roja o l'Església Evangèlica. Els consideren recursos destinats a un altre tipus de població amb la qual cosa no volen ser identificats ni identificar-se ("No estoy tan necesitado para llamar a esta puerta", diu un adult amb aquest nou perfil d'aturat).
- També, quan s'ha gaudit d'autonomia econòmica, resulta difícil tornar a demanar

ajuda a familiars i, especialment quan aquests són els pares als quals es voldria estar ajudant econòmicament en comptes d'haver de demanar-los ajut.

- Els és difícil optar per una via formativa en aquest moment, ja que la necessitat econòmica és imminent i no dóna lloc a processos o estratègies formatives a curt o mitjà termini a menys que estiguin remunerats.
- Ha deixat de ser en molts casos el puntal econòmic de la família, amb els conseqüents sentiments d'impotència” i frustració.

El Servei Municipal d'Ocupació ofereix formació bàsica en l'ús de noves tecnologies, entenent que no tenir coneixements bàsics en aquest camp és una dificultat per accedir a un lloc de treball. Tanmateix, com explicava al llarg de l'entrevista una jove monoparental cerdanyolenca, a vegades malgrat haver adquirit aquests coneixements, es continua tenint dificultats a l'hora de, per exemple, no atrevir-se a enviar un currículum via internet per inseguretats i manca de confiança²³:

“no me apunto a las convocatorias que salen por internet porque no sé escribir dentro del recuadro donde se debe expresar el interés que tengo para acceder al puesto de trabajo que ofrecen” (entrevista mare sola amb dificultats per inserir-se laboralment)

---

²³Tot i que no hem trobat gaires indicis del que s'anomena *esquerda digital*, que no deixa de ser una via d'exclusió social, caldria explorar amb més atenció l'impacte del no accés a les noves tecnologies de la informació per a determinats col·lectius, com ara la gent gran.

7.1.1 Recursos disponibles al municipi

Recursos municipals

- **Promoció social**

a) La atenció i filtre (programa d'Acollida)

b) Gestió de diferents ajuts propis i d'altres administracions.

- Beques escolars (menjador, llibres i material escolar) – llars d'Infants, infantil i primària i 1-2n d'ESO.
- Beques de colònies
- Ajuts econòmics puntuals
- Vals d'aliments
- PIRMI (Generalitat amb seguiment des del servei) – vinculat a plans de treball per la capacitació professional o millora de les condicions de vida dels usuaris.

- **Ocupació – Can Serra**

- Formació ocupacional de reciclatge o capacitació (Escola taller).
- Formació vinculada a la PIRMI
- Orientació professional i/o laboral
- Portal per a Persones aturades de qualificació alta (del Servei Municipal d'Ocupació)

- **Educació**

- Escola d'Adults l'Alzina

Recursos altres administracions / entitats

- Servei Català d'Ocupació
- Cursos de reciclatge
- Cursos formatius

- Gestió i seguiment de prestacions de l'atur.
- CÀRITAS, ESGLÉSIA EVANGÈLICA, AMICS DE MOSSÉN ROSELL) gestionen un banc d'aliments i rober.
- Sindicats

7.1.2- Propostes de millora

- En temps d'augment de taxes d'atur, invertir en formació i innovació implica:
  - Incidir en la formació i la formació continuada dels col·lectius en situació d'atur i especialment dels sectors més vulnerables (joves, dones, persones amb discapacitat i aturats de llarga durada).
  - Adequació de la Formació Professional a la oferta laboral del mercat local de treball (TICs i altres) i incentivar als professionals d'aquests camps proioritaris que facin formació continuada. En aquest sentit, garantir que hi hagi oferta de formació professional continuada pels camps econòmics estratègics del municipi.
  - Ajudar en l'obertura de ventall de possibilitats laborals i en el reciclatge laboral per a nous aturats (davant de la pregunta que poden plantejar-se aquests nous aturats “què més puc fer?”, oferir formació en sectors estratègics del municipi o especialitzats que tinguin sortida al territori. És a dir, donar més formació i possibilitats d'autocupació, empenedoria... a ectors d'innovació.
  - Continuar oferint accions de preparació prelaboral per a persones altament vulnerables, com persones amb discapacitat, persones amb PIRMI...
- Millorar la informació als ciutadans sobre els serveis i prestacions disponibles de la ciutat. Per això, caldrà fer accions al voltant de la desestigmatització dels serveis socials entesos com a “serveis per a pobres”.
- Incentivar la contractació pública com el que s'ha fet amb les obres de la ciutat, i ampliar-la en altres sectors, com jardins i neteja de boscos.

- Explorar i intensificar les relacions amb institucions del municipi, com la Universitat Autònoma, el Parc Tecnològic del Vallès o la posada en marxa del Sincrotó. Ofertar formació dirigida a cobrir llocs de treball en relació amb aquestes línies de desenvolupament.
- Donar suport a les iniciatives supramunicipals (Generalitat, Diputació...) per a la inserció laboral amb acompanyament dins d'espais normalitzats per a persones amb discapacitat i malalts mentals.
- Les línies estratègiques del Pla Municipal de Polítiques de dones incideixen en aspectes d'aconseguir “la igualtat d'oportunitats en l'àmbit econòmic” (4.2 de línia 4) en què proposa:
  - Foment de la paritat
  - Polítiques de reducció d'atur
  - Discriminació positiva
  - Accions transversals en programes d'ocupació per a dones amb dificultats específiques d'inserció laboral
  - Suport tècnic al disseny i la posta en marxa d'accions positives en el marc de l'empresa i de la negociació positiva.

7.2. Mobilitat i precarietat laboral

Sovint la mobilitat laboral (encadenar feines temporals, puntuals o per obra i servei) com s'associa precarietat. La inestabilitat que se'n deriva pot desencadenar quadres d'alta vulnerabilitat (manca de liquidesa econòmica, inestabilitat emocional, angoixa...) i que dificulta l'emancipació i impedeix gaudir d'autonomia, en el cas dels joves; i afecta pot comportar problemes de salut, en el cas de persones adultes.

Val a dir, però, que la mobilitat laboral estar subjecta a situacions i a voluntats personals, com ara:

- l'edat, que incideix sobre les expectatives d'estabilitat laboral de les persones, és a dir, com més gran és la persona, més necessitada d'estabilitat laboral acostuma a manifestar
- el tipus de treball: hi ha sectors en què la mobilitat és força intrínseca al propi sector com és el cas, per exemple, de la construcció. En aquests sectors, la baixada de la producció afecta severament els treballadors que, sobtadament deixen d'enllaçar una feina amb l'altra, començant a experimentar períodes intermedis d'atur que es van perllongant en quantitat i extensió a mesura que la crisi econòmica progressa.

“La movilidad laboral no había sido un problema, hasta ahora. Antes siempre tenía trabajo” (adult aturat arran de la recent crisi econòmica)

Cerdanyola, tot i estar per sota dels nivells de contractació temporal de les ciutats del seu entorn i de tamany similar o major, quasi 8 de cada 10 contractes de treball signats a la ciutat durant el març d'aquest any, eren temporals.

Taula 7. Taxa de contractació temporal (març 2009)

	Cerdanyola	Comarca del Vallès Occidental	Municipi de més de 50000 hab	Tots els municipis de la província
Taxa de contractació temporal. Març de 2009	79.82%	81.84%	83.69%	83.18%

Font: Diputació de Barcelona (HERMES). Dades elaborades per l'Oficina tècnica del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola.

D'altra banda, l'estudi de Pujol i Parés (2007) aporta dades força rellevants sobre la contractació temporal a Cerdanyola per grups d'edat, encara que són dades anteriors a l'esclat de la crisi econòmica. Sobre l'estabilitat laboral, diu aquest estudi:

“En relació al tipus de contracte entre els assalariats (en aquest cas també s'inclouen els becaris, els contractes en pràctiques o els treballadors sense contracte), un 59% és inestable, mentre la contractació indefinida representa només el 40%. De l'estudi no es desprenen diferències significatives entre perfils

relacionats amb el nivell d'estudis, l'origen familiar o la situació socio-econòmica. La inestabilitat laboral afecta per igual a tots els tipus de joves.”²⁴

D'altra banda i segons el mateix estudi, la majoria de joves es lamenta de la poca relació entre estudis i ocupació²⁵. Amb tot, aquests joves consideren que la formació és bàsica per accedir al mercat laboral amb un mínim de condicions.

Fins i tot, alguns joves que han deixat els estudis acaben reconeixent que tenir títols és important, perquè també veuen que poden optar a millor remuneració econòmica:

“En un primer momento tenía dinero. Me compré el coche... Pero si quiero ganar más, tengo que sacarme el título de la ESO. Mis padres me insistían que fuese a la Masia, pero fuí yo quien al fin se apuntó. Me ví con esta necesidad”

Per últim, cal destacar en aquest apartat la influència de la proximitat de la Universitat Autònoma de Barcelona, que ha contribuït a millorar el nivell educatiu de la població local. Ja el 2001, a Cerdanyola un 36,6 % de joves entre 25 i 29 anys tenien titulacions universitàries, i un 44,8 %, estudis secundaris postobligatoris, quan les xifres per a Catalunya en la mateixa franja d'edat eren: 26,20% de joves amb estudis universitaris, 35,18% estudis secundaris postobligatoris. La diferència també era notable en la part baixa del nivell d'estudis: així mentre a Catalunya el 38,61% de joves de 25-29 anys només tenien estudis obligatoris o inferiors, a Cerdanyola aquest percentatge representava el 18,6 % ²⁶. Ara bé, aquestes dades no han d'amagar algunes mancances formatives i de qualificació que una diagnosi més fina permet apuntar. Així, a partir de l'entrevista amb la responsable del Servei Municipal d'Ocupació (SMO), podem assenyalar els següents dèficits educatius:

- hi ha una manca de capital cultural de partida (els pares i avis d'aquells joves tenen un nivell d'estudis baix).
- es tracta sovint de llicenciats joves subocupats i sense gaire aspiracions (per

²⁴ Font: (Pujol, Pares: 2007)

²⁵ Font: op.cit.

²⁶Aquestes dades es refereixen a l'any 2001 i s'han extret de l'Informe sobre la Joventut al 2005, elaborat per l'Observatori Català de la Joventut de la Secretaria General de Joventut.

exemple, no fan estudis de postgrau a l'estranger).

- hi ha una gran mancança de titulats tècnics .
- el nivell de la Formació Professional no és tant complert com seria desitjable Per exemple, manquen quadres alts (“quan tenim demandes de perfils de gerència, les hem de cobrir amb gent de fora”, exposa la responsable del SMO).

7.2.1 Recursos disponibles al municipi

Els recursos útils per abordar la qüestió de la mobilitat laboral són similars als ja recollits en l'apartat d'atur (vegeu el final de l'apartat 7.1.).

Recursos Municipals

- *Ocupació*
- Orientació professional i/o laboral

Recursos d'altres administracions / entitats

Sindicats

7.2.2 Propostes de millora

A més de les recollides per a la problemàtica de l'atur i els nous perfils de vulnerabilitat, es posa l'èmfasi en la necessitat de:

- Millorar la formació professional al municipi, tot promovent la col·laboració entre centres formatius i empreses de l'entorn. Una planificació coordinada entre els agents educatius, econòmics i socials sobre les necessitats de la formació professional en relació al mercat local de Cerdanyola podria impulsar un canvi important a mitjà i llarg termini per la inserció laboral dels i les joves cerdanyolencs.
- Flexibilitzar l'oferta formativa, adequant-la a les necessitats de nous perfils

d'usuaris: treballadors/es adults/es que necessiten reciclatge i homologació de títols, joves que es volen reincorporar al sistema educatiu o persones estrangeres amb formació bàsica o especialitzada al seu país d'origen i que requereixen un reciclatge formatiu.

- Millorar la coordinació entre la formació reglada i la no reglada, la qual cosa suposa la col·laboració entre l'administració local -Servei Municipal d'Ocupació- i els centres educatius de secundària, serveis del Departament d'Educació de la Generalitat en el territori -Escola d'Adults- i el tercer sector de l'àmbit educatiu i del lleure.
- Obrir la col·laboració amb la Universitat Autònoma de Barcelona i les empreses instal·lades en el territori (Parc Tecnològic) per millorar la promoció de la població treballadora local.

8. Problemàtiques d'exclusió social en l'àmbit sociosanitari

8.1. Precarietat i/o vulnerabilitat social unida a situacions de discapacitat, malalties o trastorns psicològics

Una de les problemàtiques d'exclusió social latents que destaquen al llarg de tota la diagnosi és la incidència transversal de les discapacitats, les malalties i els trastorns psicològics (sobretot en els àmbits educatiu, laboral, relacional, sanitari). Ressenyalen tant com una agudització de vulnerabilitat de situacions ja diagnosticades, com de situacions i problemes de salut davant dels quals, tant les persones que les pateixen com els seus familiars, sovint desconeixen com afrontar-s'hi o posar-hi remei. Els camins per incidir sobre aquest tipus de factors de vulnerabilitat, com s'anirà desgranant al llarg d'aquest apartat, no requereixen únicament tenir una resposta mèdica, sinó també tenir respostes de de caire social.

Molts dels factors de vulnerabilitat (econòmics, laborals, relacionals...) repercuteixen sobre la salut de les persones. Es pot considerar que existeix una correlació entre precarietat de vida, manca material i l'estat de salut tant psicològica com física de les persones. Així doncs, en un context de crisi econòmica i d'augment de taxes d'atur, és lògic que apareguin dins la societat "síntomes" que reflecteixen aquesta situació sobre algunes persones en forma de trastorns d'ansietat, de depressió o estrès. La major part de problemàtiques descrites en aquest estudi incideixen en l'esfera emocional i afectiva de les persones, introduint tensions sobre les seves relacions personals o al sí de la família. El grau d'afectació davant de situacions d'extrema dificultat econòmica, de perllongament de l'atur o altres, poden ser diferents entre una o altra persona, degut a factors molt diversos entre els quals hi ha el que els psicòlegs anomenen la capacitat de resiliència, és a dir, de fer front a les adversitats sense desenvolupar trastorns o problemàtiques psicològiques més o menys complexes.

Des d'una perspectiva sociològica, podem copsar la repercussió d'aquestes situacions de vulnerabilitat sobre la salut de les persones en dues vessants:

a) Com a reflex de l'acumulació de factors de vulnerabilitat. És a dir, trajectòries vitals de persones que acumulen factors de desigualtat de manera sostinguda.

b) Malalties, dolències o estats de salut que, a banda del tractament mèdic que se li pugui donar, són generadores de vulnerabilitat i tenen una implicació social. En aquest apartat, s'inclouria aquells processos "d'estigmatització" que acompanyen determinades malalties algunes malalties o de situacions concretes relacionades amb la salut.

Per ordenar els diferents perfils que s'han detectat en la diagnosi i que tenen a veure amb les problemàtiques d'exclusió social que s'inclouen en aquest apartat, tractarem **discapacitats, malalties o trastorns psicològics** que tenen "factores socials" com a causa o com a conseqüència i situats en el següent quadre:

Quadre 1. Tipus de problema

Tipus de problema	Poden compartir (o no)	Que poden generar
Discapacitat	Física	Dependència
Malaltia	Intel·lectual	i/o
Trastorns	Mental	Estigmatització
	Orgànica	
	Visual	
	Auditiva	

Aquestes situacions es tradueixen i s'estenen de diferents formes segons els diferents col·lectius, i sobretot, segons sexe i edat.

Un tercer eix que s'ha cregut pertinent contemplar és si alguns col·lectius es troben immersos en un procés migratori.

Persones amb discapacitat

En aquest apartat es fa referència a aquelles discapacitats que estan classificades i definides (ONU, Generalitat, Ajuntament) i contemplades tant en els circuits d'atenció primària i en els oferts pels serveis de Promoció Social, que treballen coordinadament amb altres departaments de l'Ajuntament de Cerdanyola per a l'atenció de persones amb discapacitat (Educació, Ocupació, Salut Pública...).

Taula 8. Evolució del nombre de persones amb discapacitat per tipologia dels últims 10 anys a Cerdanyola del Vallès

Any	Físics motòrics	Físics no motòrics	Visuals	Auditius	Psíquics	malalts mentals	No hi consta	Total
2008	967	605	197	219	534	428	14	2.964
2007	920	588	196	209	534	393	14	2.854
2006	880	566	193	194	536	364	14	2.747
2005	847	579	195	174	519	364	14	2.692
2004	794	545	179	154	522	337	12	2.543
2003	742	522	169	137	515	298	13	2.396
2002	706	487	161	125	503	236	13	2.231
2001	667	476	158	116	512	205	13	2.147
2000	618	442	146	102	507	176	13	2.004
1999	585	398	139	88	499	155	13	1.877
1998	533	333	130	84	499	129	31	1.739

Font: Idescat: Institut d'Estadística de Catalunya

El col·lectiu més nombrós es troba en la tipologia de discapacitat física, seguida de la psíquica. Per altra banda, gràcies al mateix quadre es pot observar un increment al llarg dels anys que pot ésser degut al increment en el reconeixement de la discapacitat d'aquestes persones. Tanmateix, per grups, també destaca el fet que, mentre que alguns grups han vist només lleugerament incrementat el seu nombre amb els anys, altres grups han pràcticament doblat aquest nombre, per exemple les persones amb discapacitat física no motòrica. Altres grups com els malats mentals han vist incrementar el seu nombre per quatre en els darrers 10 anys.

Taula 9. Distribució de la població amb discapacitat segons el sexe

Any	Homes	Dones	Total
2008	1.501	1.463	2.964
2007	1.418	1.436	2.854
2006	1.385	1.362	2.747
2005	1.341	1.351	2.692
2004	1.264	1.279	2.543
2003	1.199	1.197	2.396
2002	1.108	1.123	2.231
2001	1.075	1.072	2.147
2000	996	1.008	2.004
1999	930	947	1.877
1998	856	883	1.739

Font: Idescat: Institut d'Estadística de Catalunya

Com s'observa, el nombre de casos entre homes és lleugerament superior del de dones.

Agafant l'última dada del 2008 i aplicant la seva proporció sobre el total de població del municipi del mateix any (58.493 habitants), l'impacte de les persones amb discapacitat al territori és d'un 5,07% sobre el total de la població de Cerdanyola (58.493 habitants). Aquesta dada situa a Cerdanyola del Vallès en la mitja respecte al total de Catalunya que està al voltant del 5%²⁷.

Val a dir que Cerdanyola compta amb diverses institucions, com la Fundació Catalònia, que ha posat en relleu aquest tema, i concretament aquest col·lectiu, fet que s'han elaborat i repensat programes al llarg dels anys per a la seva atenció. Les persones amb discapacitat és un dels grans col·lectius a tenir en compte en el desplegament de la Llei de Dependència.

És d'interès a aquesta diagnosi aquelles persones que també es converteixen en dependents com a conseqüència de patir una discapacitat, malgrat no reconeguda. Els informants entrevistats ressalten que s'haurà de parar més atenció a aquelles persones

²⁷ Font: Direcció General d'Acció Social i Ciutadania

grans que, a causa de l'edat, van perdent autonomia i requereixen d'ajudes. Aquests col·lectiu de gent gran, però, la seva cobertura està contemplada en diversos programes de l'Ajuntament.

Taula 10. Incidència de la discapacitat per edat en els últims 10 anys a Cerdanyola

Any	Fins als 4 anys	de 5 a 15	de 16 a 44	de 45 a 64	de 65 a 74	més de 75 anys	Total
2008	11	86	765	1.023	534	545	2.964
2007	11	97	777	1.001	488	480	2.854
2006	10	99	779	953	440	426	2.747
2005	8	111	766	919	469	419	2.692
2004	11	119	783	867	417	346	2.543
2003	17	101	777	796	392	313	2.396
2002	15	84	760	744	363	265	2.231
2001	18	88	770	704	320	247	2.147
2000	17	91	773	623	290	210	2.004
1999	12	88	764	587	257	169	1.877
1998	14	91	740	522	218	154	1.739

Font: Idescat: Institut d'Estadística de Catalunya

Destaca l'ascendent incidència dels últims cinc anys en la franja d'edat dels 45 als 64 anys. Abans del 2002, la franja més afectada era dels 16 als 44 anys, amb nombre d'afectats semblant, lleugerament superior, respecte la franja dels 45 als 64 anys.

D'altra banda, els entrevistats posen èmfasi que caldrà posar l'accent en el desenvolupament del tractament de noves discapacitats (discapacitats rares) que actualment no tenen cobertura en la seva atenció. Així mateix amb els pluriafectats o amb alt grau d'afectació. Pel que es destacava uns paràgrafs abans, Cerdanyola té grans institucions d'aquest sector en el territori des de fa anys i experiència en la seva atenció. Per tant, pot comptar amb un alt coneixement sobre el tema dins del territori.

Per últim d'aquest apartat, remarcar un cas específic de Cerdanyola amb incidència en la discapacitat orgànica, com són els treballadors de la fàbrica d'Uralita amb afectació pulmonar per a l'exposició perllongada amb amiant. Aquest col·lectiu detectat ja als anys

80, estan agrupats en associació i en contacte amb l'Ajuntament per cobrir les seves necessitats.

Persones amb malalties

A cavall entre aquest i l'anterior apartat, ressalta un gran bloc de persones amb malaltia mental. Aquesta és reconeguda com a discapacitat per l'OMS.

Taula 11. Evolució del número de persones amb malaltia mental legalment reconegudes dels últims deu anys a Cerdanyola.

any	malalts mentals
2008	428
2007	393
2006	364
2005	364
2004	337
2003	298
2002	236
2001	205
2000	176
1999	155
1998	129

Font: Idescat: Institut d'Estadística de Catalunya

Tal com s'ha esmentat en l'apartat anterior, el nombre de casos s'ha incrementat gairebé per quatre en els últims deu anys.

Taula 12. Comparativa amb Catalunya i el Vallès Occidental del nombre de persones amb malaltia mental (dades 2008)

Territori	Nombre de persones	totals de població	Percentatge
Cerdanyola	428	58.453 habitants	0,73%
Vallès Occidental	7.590	862.369 habitants	0'88%
Catalunya	73.152	7.364.078 habitants	0'99%

Font: Idescat: Institut d'Estadística de Catalunya

Val a dir que hi ha dificultats en conèixer realment la quantitat de persones afectades de malalties mentals, ja que poques d'elles, per les raons que sigui, les tenen reconegudes com a discapacitat. Llavors, aquestes dades poden resultar notòries si es consideren que n'hi ha moltes altres més que la pateixen i no tenen el certificat de disminució i, per tant, no estan dins del circuit de cobertura legal.

Dins d'un context de crisi econòmica ressalta la necessitat de tenir present que poden augmentar nous casos que, en d'altres circumstàncies, quedarien amagats si no fos per sotmetre's a situacions extremes de vulnerabilitat que fa que surtin a la llum més casos que en un context de bonança econòmica²⁸. La situació de certes persones en estat d'atur, manca de liquidesa econòmica... Especialment, i tal com es destacava per part dels entrevistats en el primer tema de renda d'aquesta diagnosi, els col·lectius amb un potencial de risc més elevat d'aquesta situació són:

- Homes adults aturats (per quantitat, ja que és el col·lectiu més afectat de la problemàtica actual de l'atur)
- Persones que ja havien patit una situació de vulnerabilitat anterior, però amb la bonança econòmica s'havien pogut inserir en els circuits normalitzats. I ara, és un col·lectiu que torna a ser objecte d'atenció (drogodependents, alcohòlics...).
- Dones soles i sobretot que tenen càrregues familiars (l'extremesa i si els lligams de relació primaris no els tenen sòlids, la manca de liquidesa econòmica les situa en un blanc potencial de patir malalties mentals)

Per part d'alguns entrevistats, també es destacava de determinades malalties mentals que, malgrat no ser noves, si que se'ls hi està posant noms i se les visibilitza llavors més. Aquestes, però, no compten en determinades cobertures o, el que es detecta en la diagnosi és que no és té prou informació pel seu degut tractament, i familiars i afectats se senten "desorientats" per afrontar la situació.

Algunes malalties mentals que s'ubicarien aquí serien els casos d'hiperactivitat de nens i

---

²⁸Font: Informe del Pla d'Actuació Local en Matèria de Serveis Socials (PALMSS) de Cerdanyola del Vallès

joves, l'anorèxia i la bulímia.²⁹

També altres com la fibromiàlgia i fatiga crònica. Aquestes especialment afecta a dones, tot i que també hi ha homes afectats. Precisament aquestes dues estan relacionades amb la discapacitat, doncs impossibilita el ple desenvolupament d'autonomia personal en la vida quotidiana, especialment en els aspectes físics. També aquesta malaltia la trobaríem situada en el següent apartat, ja que tant la seva situació d'incertesa de com tractar-la o pal·liar-la així com els símptomes provocats per la pròpia malaltia, provoquen en la mateixa persona que les pateix trastorns d'ordre psicològic.

D'altra banda, en aquest apartat ens trobaríem malalties que generen estigma, com per exemple, persones amb sida³⁰. O altres malalties que alteren el cos i "marquen" físicament a les persones que les pateixen.

Trastorns d'ordre psicològic

En aquest apartat es dóna compte dels trastorns més lligats en una situació d'acumulació de vulnerabilitat i que es fa notòria sobre col·lectius específics i que els afecta més o augmenten els números de casos en contextos de crisi com el que estem travessant. Poden ser casos lleus, transitoris... com la depressió, l'angoixa i l'ansietat.

L'edat i el sexe influeix de diferent manera i es tradueix en diferents situacions, així com el grau de resiliència de cadascú com esmentàvem al començament d'aquest capítol. De tota manera, cada vegada és un trastorn més notori en ambients laborals, associat sovint a l'estrès: en un mal "endèmic" considerat sovint com la conseqüència de les presses, l'acumulació d'activitat i/o de responsabilitat.

Altra vegada, ens trobaríem amb perfils similars com en l'anterior apartat:

- Homes adults aturats
- Persones d'origen estranger extracomunitari en processos de dol ("Síndrome

---

²⁹ Ara per ara, desconeixem el nombre d'afectats per anorèxia i bulímia i la seva incidència a Cerdanyola. S'anomena a tall d'exemple per il·lustrar una situació de vulnerabilitat.

³⁰ Ara per ara, desconeixem el nombre d'afectats per sida i la seva incidència a Cerdanyola. S'anomena a tall d'exemple per il·lustrar una situació de vulnerabilitat.

d'Ulises) (Cerdanyola el nombre major són d'origen marroquí i romanès)

- Persones que ja havien patit una situació de vulnerabilitat, però amb la bonança econòmica s'havien pogut inserir en els circuits normalitzats. Però, ara, és un col·lectiu que torna a ser objecte d'atenció (drogodependents, alcohòlics...).
- dones (i aquí no es detecta dones amb diferents perfils i situacions, especialment les que estan soles, sense sòlids lligams primaris -familiar, relacional, comunitari-. Ressalta un perfil de dona per sobre els 50 anys, que no han estat inserides dins del mercat laboral i, ara, per diverses circumstàncies -separació, enviudat, necessitat econòmica...- es veuen obligades a incorporar-s'hi).

Com es desgranarà en el capítol “9.1. *Debilitació del teixit social i de les estructures familiars i comunitàries*”, es fa esment d'una qüestió que ressaltava en les opinions entre diversos entrevistats de diferents àmbits: la situació de joves adolescents davant de trencament d'esquemes familiars. Es detecta un focus potencial de persones a patir algun tipus de trastorns psicològic (també a nivell de tots els membres de la família, però preocupa als més joves).

Un altre tema relacionat en aquest col·lectiu és si existeix una correlació entre absentisme escolar i trastorn psicològic. S'esmenta alguns com apatia, depressió, aïllament o manca d'autoestima.

D'altra banda, precisament l'aïllament i la manca de relació social són dos factors de vulnerabilitat que poden comportar trastorns psicològics que, tot i que pot afectar per igual -a causa de diverses circumstàncies- en totes les edats i d'ambdós sexes, destaca especialment a persones en edat prejubiliació o persones grans. Si aquestes, a més, han patit una història de suma de factors de vulnerabilitat, el grau de resiliència és menor.

Per últim, esmentar els casos de maltractament sobre dones i infants, dos col·lectius que esdevenen d'alta vulnerabilitat i que, degut a la seva situació i com ja està recollit en el protocol d'atenció a persones que pateixen violència masclista, requereixen sovint d'atenció psicològica.

8.1.1- Recursos disponibles al municipi

Recursos municipals

▪ Promoció Social

- Servei d'atenció Domiciliària (vinculat a Llei Dependència; t'acompanyem a casa (després d'estades hospitalàries)...)
- Teleassistència (gestió Creu Roja – cost municipal), persones amb necessitat de suport que viuen soles o amb poc suport familiar.
- Servei de transport adaptat.
- Coordinació i seguiment de casos amb Salut Mental
- Tramitació i gestió de Llei Dependència.
- Coordinació i gestió de 2 espais de persones amb discapacitat (diferents trastorns i dependències).

▪ Salut Pública

- promoció de la salut entre la població immigrada (Projecte d'agents comunitaris de salut)

▪ Drets Civils

- Dinamització i seguiments dels 8 casals de la gent gran del Municipi.
- Programa de Dinamització de la Gent Gran (en col·laboració amb al Diputació) que contempla 3 eixos: salut i qualitat de vida, activitats formatives i activitats de lleure.

Salut i qualitat de vida	<ul style="list-style-type: none"> - Tallers de Memòria: orientat a la exercitar l'activitat intel·lectual per prevenir la pèrdua de memòria i concentració - Prevenció de la dependència - Activitats esportives: Passejades i activitats dirigides en un circuit encaminades a prevenir i promocionar la salut física
Activitats formatives	<ul style="list-style-type: none"> - Català: Grups de conversa - Informàtica: Formació per promoure la alfabetització digital a través de la iniciació a l'ofimàtica, internet, l'ús de correu electrònic,... - Escacs: Taller destinat a promoure la activitat cognitiva utilitzant l'estratègia del joc - Participació i associacionisme - Tallers musicals (història de la música)
Activitats de lleure	<ul style="list-style-type: none"> - Música: Classes de coral - Manualitats: Classes de confecció, costura, pintura,... - Conferències temàtiques

- Consell de la Gent Gran
- **Recursos d'altres administracions / entitats**
  - Creu Roja (diferents programes de suport a col·lectius de risc, així com gestió de diferents recursos materials...)
  - Salut Mental (Generalitat)
  - Associacions de pares i mares, federacions i altres entitats de suport a les persones discapacitades o amb trastorns mentals (ASPADI, Catalonia, ECOM,...)
  - CEE, CTO, CET,...
  - Programes d'autoajuda i superació del dol (Ex. "aprenem plegats")
  - Foment de l'envelliment actiu. Projecte apropem-nos
  - L'ACELL (Federació d'Entitats Esportives per a persones amb discapacitat psíquica) ofereix colònies d'estiu de quinze dies per a infants i joves amb aquesta discapacitat.
  - Suport psicoeducatiu (grups d'ajuda mútua) portades per entitats de base i des d'àrees municipals com Promoció Social.
  - UAB- La universitat a l'abast

8.1.2- Propostes de millora

- Aprofitar el coneixement existent donat per les entitats i recursos disponibles al municipi per a l'atenció de persones amb discapacitat per crear conjuntament amb l'Ajuntament de Cerdanyola programes pioners i innovadors per a l'atenció de persones amb discapacitat i/o malaltia mental.
- Programes de “vellesa activa” que fomentin la productivitat, la relació social i l'accés al coneixement. En aquesta línia s'haurien d'incloure persones amb edat de jubilació i amb necessitats d'ajudes intermitents.
- Projectes, programes i ajudes que fomentin la integració i la vida independent de gent gran, de persones amb discapacitat o malaltia mental. Com: Lleure adaptat: Club d'Hoquei, Club d'Handbol...
- Transport especial per a persones amb discapacitat psíquica o adaptació del transport públic a les necessitats especials dels col·lectius de persones amb discapacitat.
- Formació a tots els professionals del CAP i altres serveis públics per la detecció, atenció i derivació a serveis especialitzats de les persones amb trastorn psicològic i/o malaltia mental o altres dolències poc reconegudes com la fibromiàlgia, per atendre nous perfils de pacients, nous casos de malaltia mental i de persones amb discapacitat.
- Reforçar recursos psicopedagògics a tota la comunitat educativa: pares mestres i alumnes per a l'atenció i suport als centres educatius .
- Impulsar la creació d'entitats, associacions d'ajuda mútua per a familiars de malalts mentals.

8.2. Toxicomanies i socioaddiccions

Els professionals entrevistats en l'àmbit de les drogodependències s'han mostrat especialment preocupats per l'increment del que anomenen noves socioaddiccions relacionades amb les noves tecnologies (videojocs, internet, mòbil...) que s'afegeixen a

les toxicomanies més habituals com la drogodependència, l'alcoholisme o la ludopatia. Amb tot, també assenyalen que, al llarg del temps, els perfils dels consumidors i els tipus de consum que efectuen també han anat variant. En aquest camp, el col·lectiu que més preocupa als professionals entrevistats és el dels joves.³¹ En aquest sentit, l'estudi *Informe sobre la realitat juvenil a Cerdanyola del Vallès* recollia les dades següents:

“El 36,3% dels joves de Cerdanyola declara ser fumador de **tabac**. Hi ha, però, diferències importants entre els adolescents (fuma el 20,9%) i els majors de 20 anys (fumen el 42,1% dels joves pròpiament dits i el 40,8 dels joves adults).”³²

En relació al **consum d'alcohol** entre la joventut de Cerdanyola, aquest mateix estudi no entra en la problemàtica del consum diari i en canvi, se centra en el tipus de consum que es produeix de nit o en el temps lliure. En aquest context, només el 24% dels i les joves cerdanyolencs declaren no consumir begudes alcohòliques, mentre que el 48,6% ho fan amb moderació (1 o 2 begudes), el 17,8% acostuma a consumir entre 3 i 4 begudes, el 5,2% 4 o 5 begudes, i finalment un minoritari però preocupant 3,6% declaren consumir més de 5 begudes en una sortida nocturna o d'oci. Al marge d'aquests casos extrems, en termes generals, per als joves de Cerdanyola, sortir a la nit i beure alcohol (en major o menor mesura) són conductes íntimament relacionades: ho fa un 75,2% dels i les joves.

Amb tot, es constaten diferències importants entre els grups d'edat:

“els adolescents són els que menys beuen (un 31,9% no ho fan). En canvi, entre els joves pròpiament dits es produeix un augment notable del consum, tant a nivell general (només un 18,6% manifesta no beure), com en el volum del que consumeixen (un 33,9% prenen més de 3 begudes cada nit que surten). Després, entre els joves adults es produeix un descens, tant a nivell general (un 23,5% no beuen) com en el volum (els que consumeixen més de 3 begudes baixen al 26,1%)”.³³

Aquest descens en el consum s'interpreta en el marc de l'esmentat estudi com un canvi

³¹ Es pot consultar la mostra de persones entrevistades a l'apartat 1.3. d'aquest mateix informe.

³² Obra ja citada: Pujol i Parés, 2007.

³³ Obra citada.

de comportaments i hàbits motivat tant per l'assumpció de noves responsabilitats laborals i familiars com per una tendència a la moderació amb l'edat després d'una primera època de més excessos.

Pel que fa al consum de drogues il·legals, estudis com el que acabem de referenciar, i d'altres permeten arribar a la conclusió que actualment, el consum de drogues ha deixat d'estar associat a la marginalitat i s'ha convertit en un element normalitzat de la nit jove. Malgrat tot, segons les dades disponibles, a Cerdanyola un 80,3% dels joves declara no haver consumit cap droga il·legal en els darrers 12 mesos, mentre que un 14,7% manifesta haver consumit productes derivats del cànnabis, un 1% cocaïna, un 0,3% èxtasi, un 0,1% amfetamines o *speed*, un 0,1% altres drogues inhalades i finalment, un 2,5% declaren haver consumit un altre tipus de drogues³⁴.

Una de les problemàtiques destacades sobre el consum juvenil de drogues il·legals que detecten sobretot des dels IES és el petit tràfic i el consum quotidià de cannabis o, amb molta menys freqüència, d'altres substàncies. Per tal d'evitar que aquestes activitats i consums es produeixin dins o pels voltants dels centres educatius, en alguns casos s'han posat en marxa protocols d'actuació coordinada entre la direcció del centre i la policia local, amb l'objectiu de garantir la immediatesa quan es requereix una intervenció.

Per altra banda, però, tal com s'apuntava a l'inici d'aquest apartat, poc a poc, i també especialment en l'escenari juvenil han entrat en joc altres socioaddiccions. Un seguit d'hàbits i comportaments patològics relacionats amb l'abús de noves tecnologies. En aquest sentit, es veu amb preocupació la creixen debilitat i volatilitat de les relacions socials que estableixen els joves i entre ells, molt especialment els adolescents que en molts casos prefereixen la comunicació i la relació virtual. Així, malgrat que les noves tecnologies, en paraules d'un director de IES, han estat un avenç en molts sentits en l'àmbit educatiu:

“...preocupa quan joves, amb pocs recursos i amb mancances d'habilitats socials estan més estona davant la pantalla que en relació física amb iguals”.

---

³⁴ Aquestes xifres locals són molt més baixes que les de la mitjana catalana. Malgrat tot, cal tenir en compte que aquesta diferència pot no ser deguda a l'existència de consums menors en el municipi de Cerdanyola respecte altres indrets de Catalunya sinó que, com els mateixos autors apunten, els resultats poden haver estat fortament condicionats per la metodologia usada en l'enquesta que, al realitzar-se telefònicament pot haver afectat a les respostes d'uns joves i adolescents que parlen des de la llar familiar i sota la eventual presència dels seus pares o altres familiars.

L'estudi sobre la realitat juvenil cerdanyolencitat citat anteriorment assenyala que l'accés a les noves tecnologies entre la població jove és força alt. Així, un 92,5% dels joves entre 15 i 29 anys disposen d'un ordinador a casa seva, i un 83,4% disposen també d'accés a Internet.³⁵ Tanmateix, hi ha d'altres factors de caràcter psicosocial que incideixen en el desenvolupament de comportaments patològics directament relacionats amb A l'abús de noves tecnologies. En aquest terreny, la família, però sobretot la comunitat educativa, en sentit ampli juguen un paper de prevenció fonamental. L'acompanyament dels adolescents i joves en el seu procés de transició cap a una vida adulta, amb el desenvolupament de criteris propis, és un element bàsic que es pot impulsar des de l'acció social i les polítiques per a la inclusió per tal d'evitar l'increment d'aquest fenomen.

8.2.1- Recursos disponibles al municipi

RECURSOS MUNICIPALS

• Salut pública

– Pla Municipal de Drogues i altres comportaments de risc - DOLIUM

– Accions

    Servei d'Assessorament

    Detecció i assessorament

    Coordinació amb CASD

• Promoció social

– Atenció a persones en situació de risc social, soles o en nucli familiar. Coordinacions periòdiques amb Salut Mental, CAP's, CASD...

• Policia local

– Controls d'alcoholèmia

---

³⁵ Pujol i Parés: 2007.

RECURSOS ALTRES ADMINISTRACIONS / ENTITATS

CASD, la xarxa d'atenció a les drogodependències (XAD) disposa de centres d'atenció i seguiment que ofereixen tractament ambulatori especialitzat als drogodependents.

8.2.2- Propostes de millora

- Activar el Casal de Joves i descentralitzar-ho per barris. Que cada barri tingui els mecanismes per a joves (activitats, associacions, música, internet...), així com projectes comunitaris en l'urbanisme i l'espai públic que fomentin la preservació i cura de l'entorn.
- Ajudar-se de programes supramunicipals pel tractament de nous consums Juvenils, com el que ofereix l'Observatori de Nous Consums, que tracten programes de seguiment al oci nocturn juvenil i drogues.
- Impulsar programes de reducció de danys i/o de prevenció i de forma coordinada amb entitats del Tercer Sector que hi treballin. Ajudar-se de programes supramunicipal, com els de *Energy Control* que es focalitzen en l'oci nocturn juvenil.
- Impulsar programes a nivell pal·liatiu per dotar de més recursos o més professionals especialitzats als centres que fan atenció de drogodependències.

9. Problemàtiques d'exclusió social en l'àmbit relacional

9.1. Debilitació del teixit social i de les estructures familiars i comunitàries

En consonància amb els canvis demogràfics, socials i culturals experimentats en les últimes dècades, la dimensió relacional de la inclusió social està també en profunda transformació. Els forts canvis que han patit les estructures familiars amb el descens de la natalitat, l'allargament de l'esperança de vida, l'increment de les llars unipersonals o de les unitats familiars monoparentals, són indicadors clars d'aquestes transformacions. També els rols dins de l'estructura familiar nuclear han canviat, així com els marges de la protecció social de les xarxes familiars extenses. Alhora, cal recordar també que la família no és l'única malla de protecció social informal a la que recorren les persones en cas de necessitat. En aquest sentit, per a molts, el suport que protagonitzen amics, veïns i comunitat són únics i, per tant, fonamentals. Moltes de les persones entrevistades a Cerdanyola han destacat aquestes com a qüestions rellevants a l'hora d'entendre situacions i processos d'exclusió social de col·lectius diversos.

Així, per exemple, la incorporació més normalitzada de les dones en el mercat laboral ha incidit en la visibilització de les problemàtiques de les dificultats de conciliació laboral i familiar, així com de la baixa corresponsabilitat entre homes i dones en la cura. El desajustament existent entre els horaris laborals i escolars, i la cobertura de les necessitats familiars de cura provoquen un problema que afecta a moltes famílies i, molt especialment a les dones que, sota un paradigma patriarcal encara continuen assumint el pes de les tasques de cura. En alguns casos, la desatenció relativa d'infants i altres col·lectius depenents a causa d'aquesta problemàtica arriba a desembocar en altres tipus de problemes que s'observen en sectors diversos: el fracàs escolar, les agressions de tota mena, habilitats socials deficientes, desafecció política i social, entre altres.³⁶

Val a dir que les dificultats de conciliació acostumen a ser més acusades en famílies

---

³⁶ Informació extreta de l'entrevista amb el director d'un CEIP de Cerdanyola.

monoparentals, especialment entre aquelles que són encapçalades per dones amb baixa qualificació i fills menors a càrrec. Quan aquestes unitats familiars, a més, no compten amb una xarxa social, veïnal o familiar de suport, les possibilitats d'ocupació en el mercat formal de treball disminueixen ja que, les dificultats de conciliació només els permet desenvolupar tasques que siguin compatibles amb la cura familiar (per exemple, feines amb una dedicació inferior a la jornada completa o amb flexibilitat horària).

En aquest escenari les dones amb menors recursos acostumen a ser perceptores de una Prestació de Renda Mínima d'Inserció. Tanmateix aquestes prestacions tot i la seva baixa quantia, no són compatibles amb el desenvolupament d'una activitat laboral a temps parcial. Essent així, moltes d'aquestes dones es veuen abocades a treballar en l'economia submergida per tal de generar o complementar uns recursos econòmics insuficients o molt escassos. La desprotecció d'aquests treballs (com per exemple les tasques domèstiques per compte propi) es veu generalment compensada en termes immediats per la flexibilitat laboral. Tanmateix, a mitjà, i sobretot a llarg termini, acaba revertint negativament sobre els ingressos i la seguretat social d'aquestes dones, sense oblidar possibles complicacions que es puguin produir en l'àmbit de la salut, com ja s'ha esmentat en el capítol 8.1.1.

Per altra banda, en relació al paper de les xarxes familiars extenses, especialment com a suport a les tasques de cura, cada vegada més difícils de compatibilitzar amb l'activitat laboral, s'assenyala també el major dinamisme, activitat i autonomia d'una bona part de la població de més edat que tenen una vida relativament independent dels fills i filles i, en molts casos han deixat de jugar el paper de suport que anteriorment assumien en la cura dels néts i nétes. Tanmateix, una altra problemàtica que apunta als efectes de les transformacions en l'àmbit relacional i de la cura és la que pateixen moltes persones grans que es troben en una situació d'autonomia oposada a la que descrivíem (persones grans "desresponsabilitzades" de treball de suport en la cura dels fills com a contenció de les problemàtiques de conciliació familiar-laboral). Així, des dels serveis sanitaris de proximitat (metges de família), es detecta un increment de **persones grans sense xarxes familiars i socials**. Es tracta, sobretot, de dones que en molts casos tenen, per exemple, greus dificultats per mantenir el seu habitatge en unes condicions dignes tant

pel que fa a la higiene com a petites reparacions necessàries. En alguns casos, a més, aquestes situacions de soledat i manca d'autonomia per l'autocura es detecten acompanyades de malalties severes (tant físiques com psicològiques). En molts d'aquests casos els lligams familiars, especialment amb els fills, són escassos o inexistents fet que, per part de les persones s'explica en termes de "no voler molestar" o "voler mantenir la seva independència". Especialment greus però, resulten els casos en que, per motius diversos, els fills o filles s'han desentès de la situació.

La problemàtica relacional sobre els sectors de més edat s'accentua en els barris residencials com Bellaterra i Montflorit, on s'usa més el cotxe privat per desplaçar-se. En aquests barris, les persones grans recorren més sovint als serveis d'atenció a domicili tot que és sobretot des dels serveis d'urgències mèdiques que es detecten els casos de majors limitacions d'autocura i elevat aïllament social. Un factor que agreuja aquesta situació és que, a Cerdanyola, l'oferta de places és inferior que la que hi ha a la comarca. En aquest sentit, mentre a aquesta ciutat hi havia el 2007 24,59 places per cada mil persones majors de 65 anys, a la comarca es disposava globalment de 42,92 places per mil persones més grans de 25 anys, i de 34,14 a les ciutats de la província majors de 50.000 habitants. D'altra banda, la ciutat disposava de només 3 centres de dia per a gent gran, pels 81 que hi havia a la comarca (2005).³⁷

Totes aquestes transformacions econòmiques, socials i culturals s'estan produint amb enorme rapidesa, i estan fent trontollar certes estructures anteriors que, poc a poc, es van ajustant a les noves coordenades. Tanmateix, com és lògic, els vells models continuen presents i entren inevitablement en una relació més o menys conflictiva amb les estructures i valors emergents. Així, per exemple, des d'algunes entitats d'acció social s'ha posat l'accent en les diferències rellevants pel que fa a les estructures i valors familiars predominants entre les diferents comunitats nacionals d'immigrants residents a Cerdanyola, i la població d'origen català i espanyol. En aquest sentit, s'ha assenyalat per exemple el xoc de model cultural i familiar que pateixen algunes famílies d'origen estranger que procedeixen d'entorns on la planificació familiar és una pràctica inexistente, les taxes de natalitat són molt més elevades i les relacions intergeneracionals i/o amb el

³⁷Font: Dades elaborades per l'Oficina Tècnica del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola, a partir de dades de la Diputació de Barcelona (HERMES).

sistema educatiu es regeixen per un seguit de valors o principis ètics i morals força diferents dels que imperen en el nostre context.

Les relacions intrafamiliars també acusen aquesta transformació paulatina de l'estructura social cap a una major diversificació de models, i el canvi de la valors i pautes culturals i socials que implica. Així, els professionals entrevistats destaquen l'existència d'una creixent conflictivitat intergeneracional. Molts d'aquests professionals creuen que aquesta conflictivitat és causa d'una excessiva permissivitat envers els infants i joves. Diversos professionals tant dels serveis socials i com sanitaris coincideixen en assenyalar aquests canvis en la distribució de l'autoritat a l'interior de les famílies:

“Abans es vivien situacions de por dins de les famílies, però ara el pèndol està a l'altra cantó”

Així, doncs, la diversificació dels models familiars i dels sistemes de valors dibuixen un escenari molt més fluid en el qual els referents es multipliquen i es relativitzen fins extrems insospitats anteriorment. Els processos de socialització d'infants i joves no són aliens a tot això, sinó ben al contrari, en són uns receptors i alhora uns emissors directes. Un dels efectes visibles d'aquestes transformacions que ha estat assenyalat és l'allargament dels períodes de la infància i l'adolescència associat al major nivell de protecció d'aquests grups i a la seva manca d'autonomia:

“Estem fent créixer uns joves poc madurs, acostumats a què els adults els hi resolguin les coses i que no s'enfrontin als reptes vitals” (E13)

Les dificultats que poden experimentar un elevat nombre de persones i unitats familiars en aquest el context de canvi que hem descrit, esdevenen especialment complexes en aquells casos on, a més a més, concorren altres factors d'exclusió i desigualtat social com poden ser la pobresa, la baixa o nul·la qualificació laboral, la discapacitat, la malaltia o el trastorn psicològic. La dependència d'aquests sectors de població envers els recursos i serveis públics de protecció social acostuma a ser intensa i perllongada en

el temps, traspasant-se en alguns casos, de pares a fills.

9.1.1. Recursos disponibles al municipi

RECURSOS MUNICIPALS

• **Educació**

- Pla Educatiu d'Entorn (intervencions a nivell d'infants, joves i famílies)
- Dinàmica Educativa (guia Cerdanyola Educa)

Àmbits:

Medi social

Educació Ambiental

Educació per a la salut

Educació viària

Educació per a la convivència

Dinamització de la participació de l'alumnat a secundària

- Comunitat educativa:
- Assessorament sobre drogues i altres comportaments de risc
- XXII Jornades de participació de mares i pares a l'escola

• **Cultura**

- Patrimoni: tot el plantejament d'activitats és en clau inclusiva – busca els signes d'identitat col·lectiva sense donar res per pressuposat (limitacions, orígens, capacitats...).
- Activitats al Cerdanyola Educa pel coneixement de la població; història, cultura i símbols per la creació d'una identitat col·lectiva.

- Visites guiades a recursos culturals i/o històrics del municipi de forma gratuïta o preus reduïts (patrimoni municipal).

• **Promoció social**

- Serveis de intervenció socioeducativa per infants i joves (no residencials)
  - CO La Gresca (gestiona Esplai la Gresca)
  - Casal d'Infants Fontetes (gestiona Progress)
  - Joves 10 (gestiona L'Interruptor,sccl)
- Projectes de lleure per a persones amb discapacitats intel·lectuals
  - Esplai per adults (gestiona Creu Roja)
  - Casal del Jeroni (per a menors d'edat procedents del CEE Jeroni de Moragas, gestiona L'Interruptor,sccl).
- Formació grupal per a cuidadors de persones depenents (gestiona Creu Roja)
- Formació grupal del català i castellà per a nouvinguts (capacitació vinculada a demandes d'arrelaments)
- Reunions grupals informatives (beques, ajudes econòmiques... des del Programa d'Acollida)
- Beques per la participació als Casals vacacionals (i lleure adaptat)

• **Drets civils**

- Casals vacacionals (estiu, hivern i setembre)
- Casals de lleure adaptat (per a nens i nenes amb discapacitat intel·lectual)
- Servei de Mediació
- Programa d'activitats per a joves al Casal de Joves Altimira

- Dona
  - “la Caseta” Serveis:
    - Servei d'Assessoria Jurídica (Dones Juristes)
    - Diversitat sexual (ACORD)
    - Servei d'Informació i atenció a les dones – amb Promoció Social (Safareig)
  - Violència de gènere – Violència estructural
    - Consultoria
    - Atenció psicològica
  - Foment de la participació sociopolítica de les dones:
    - Consell Municipal de Polítiques de dones
  - Suport a Entitats de Dones
  - Incorporació d'activitats al Cerdanyola Educa.
- Cooperació i Desenvolupament
  - Diferents projectes de cooperació directa i indirecta.
- Immigració
  - Diferents accions sobre diversitat i ciutadania, ...

• **Processos participatius**

Processos participatius (l'agenda de participació està vinculada al PAM)

- Òrgans de participació
- Consells, taules, comissions
- Suport, definició, criteris marcs

- Consensus
- Processos oberts

Portal d'entitats

Cerdanyola en obres (urbanisme participatiu)

Pla Educatiu d'entorn

Desenvolupament del Pla Director de Participació (ROM i Reglament)

- Participació veïnal i comunitària

Montflorit

Uralita

Plans Integrals de barri

- **Policia Local**

Projecte de policia d'orientació comunitària o de proximitat.

RECURSOS ALTRES ADMINISTRACIONS / ENTITATS

- **Servei Local de català**

Formació llengua catalana.

Parelles lingüístiques

- **Esplais i agrupaments de Municipi**

Treball amb infants i joves i les seves famílies

Atenció a nens i nenes amb situació de vulnerabilitat (beques)

Treball comunitari (als barris i al municipi)

- **Entitats del Municipi**

- Entitats esportives
  - Treball amb infants i joves i les seves famílies.
  - Beques esportives
  - Atenció a col·lectius de risc (grup adaptat de Handbol per discapacitats intel·lectuals)
- Associacions de Pares i Mares
- Associacions de Veïns
- Associacions de d'afectats o familiars de persones amb discapacitats i/o trastorns mentals.
- Associacions culturals regionals o foranies (Casa de Andalusia, El Mate, ...)
- Xarxa de entitats i col·lectius en lluita per l'obtenció o millora de drets socials (<http://www.cerdanyolacrida.net>, sindicats,...)

9.1.2 Propostes de millora

- L'esport pot ser un mecanisme per reduir la conflictivitat i augmentar la implicació dels diversos sectors de població en la reconstrucció del teixit social i relacional de la ciutat. Sempre i quan el seu tractament sigui des de l'òptica de la col·laboració i no de la competència com es viu en moltes grades d'alguns esports (futbol, hoquei...).
- Tenint en compte la Llei d'Igualtat 3/2007 de 22 de març del 2007 que reconeix el dret a la conciliació de la vida personal i laboral i el foment d'una major corresponsabilitat entre homes i dones en l'assumpció de les obligacions familiars, cal donar suport a la incorporació de la perspectiva de gènere en tots els àmbits sectorials.
- Cerdanyola necessita una millora important en termes de mobilitat (peatonal i transport públic)

- Fer actes i activitats específiques per a gent gran, en horari adaptat, diversificant els llocs d'oferta.
- Augmentar les places públiques de residència per a gent gran.
- Pel que fa als cuidadors i cuidadores, bàsicament, es tracta de trobar accions i mesures que ajudin a pal·liar la càrrega d'aquests persones i que puguin gaudir de certs períodes durant l'any de descans.

9.2. La violència masclista contra les dones en l'àmbit familiar i altres formes de violència.

La violència masclista és un tema de gran transcendència sobre el que cada vegada existeixen més estudis i més intervencions adreçades, com a mínim, a prevenir i pal·liar els seus colpidors efectes. Així, els esforços esmerçats en els darrers anys han començat a donar fruit per a moltes dones encara que, malauradament, no per a totes ja que la violència masclista en l'esfera familiar és un fenomen que arrela en les estructures patriarcals de la nostra societat.

Amb tot, la lluita contra l'exclusió social de les dones que han estat víctimes de la violència masclista en l'àmbit familiar ha esdevingut cabdal. Els efectes físics, però també psicològics i socials de la violència posen aquestes dones en situacions de vulnerabilitat extrema. Davant d'aquestes situacions però, cada vegada son més els dispositius de resposta que s'implementen.

El fenomen de la violència masclista contra les dones en l'àmbit familiar no afecta a un determinat perfil en concret. Es tracta de dones de diverses edats, procedències, situacions familiars i nivells econòmics i d'estudis, incloses en el mercat laboral o que mai hi han estat presents. Es pot afirmar, per tant, que és un fenomen transversal a l'estructura social i que, per tant, tot i que des de posicions diferents tindran a l'abast recursos i suports socials informals diversos, cal tenir en compte, en tot cas, que totes elles comparteixen la necessitat de ser tractades integralment considerant totes les vessants en joc: ingressos, treball, formació, relacions socials i familiars, residència, etc. D'altra banda, en aquest abordatge integral de la problemàtica tampoc es pot oblidar els efectes d'aquests episodis de violència contra les dones sobre el seu entorn afectiu i social immediat i, especialment sobre els fills i filles, que poden patir conseqüències traumàtiques greus. La seva vulnerabilitat davant l'exclusió social, doncs, també es fa evident i requereix una atenció i un treball específics.

En alguns centres educatius de Cerdanyola, així com des d'entitats d'acció social s'ha apuntat el fet que, a través de l'observació i del treball amb els nois i noies, s'ha pogut detectar i donar el tractament adequat a diversos casos de violència en l'àmbit familiar.

En aquest sentit, s'ha assenyalat que els centres educatius o les entitats dedicades al treball social i comunitari també esdevenen, quan és necessari, agents per l'activació del protocol contra la violència.

També des dels centres educatius s'ha posat l'accent en altres formes de violència emergents i que semblen estar augmentant. Es tracta de casos de violència dins les aules entre els mateixos alumnes, o casos d'assetjament a mestres i educadors per part dels nois i noies. Malgrat tot, la informació sobre aquests casos és escassa. Un dels casos que hem pogut conèixer amb més detall (ja que no és un tema infreqüent però sí poc visibilitzat com a tal) la mare de la víctima denuncia la manca de mecanismes establerts per abordar el problema i les dificultats de la pròpia escola per adoptar una posició ferma al respecte. Finalment el cas es solucionà gràcies al treball de mediació d'un psicòleg contractat per la família.

9.2.1- Recursos disponibles al municipi

RECURSOS MUNICIPALS

• Promoció Social i Regidoria de la Dona

Programa d'Atenció i Informació a les dones víctimes de violència masclista i les diverses manifestacions de violència familiar dels Serveis Socials Bàsics. Dóna resposta a la llei 12/2007, que indica com a destinataris dels serveis socials amb necessitat d'atenció especial a les persones que estiguin en situació de (patir o poder patir) violència masclista i les seves manifestacions en l'àmbit familiar. També la discriminació per raó de sexe, lloc de procedència, discapacitat, malaltia, ètnica, cultura o religió o per qualsevol altra raó.

A través d'aquest programa es gestionen els següents projectes i ajuts:

- Informació, orientació i assessorament sobre recursos alternatius a la seva situació
- Informació i suport en les situacions de denúncia violència
- Valoració i aplicació de recursos d'urgència: allotjament

- Servei d'atenció psicològica, servei contractat per l'Ajuntament de Cerdanyola del Vallès al Grup de Dones "Safareig"
  - Derivació al servei d'atenció jurídica
  - Informació i orientació per a la tramitació de recursos complementaris: ajuts econòmics, beques escolars si hi ha menors
  - Informació i tramitació de teleassistència per a víctimes de violència de gènere
  - Informació, valoració i tramitació de cases d'acollida per a dones víctimes de violència masclista i els seus infants
  - Informació, orientació, assessorament i suport en l'orientació per la inserció laboral de la persona víctima, si és adient
  - Orientació, valoració i seguiment en la derivació a recursos comunitaris de la persona, per incrementar la seva xarxa de suport, si és adient
  - Participació en la elaboració i seguiment del Protocol d'actuació contra la VG
- Dona i polítiques d'igualtat (Regidoria delegada)
    - Pla Municipal de Polítiques de dones 2005-20011
    - "la Caseta" Serveis
      - Servei d'Assessoria Jurídica (Dones Juristes)
      - Diversitat sexual (ACORD)
      - Servei d'Informació i atenció a les dones – amb Promoció Social (Safareig)
        - (Violència de gènere – Violència estructural)
        - Consultoria
        - Atenció psicològica
    - Regidoria / Polítiques d'Igualtat
      - Pla Intern d'Igualtat (consultes a l'ens local)

- Guia llenguatge no sexista (ens local)
- Amb ocupació / Promoció econòmica
Jornades Conciliació i usos del temps.
- Lluita Violència de gènere
Publicació quinzenal al TOT (nº de dones mortes per VG)
Concentració 1 cop al mes contra la VG.
- Coordinació Protocol d'actuació contra la VG
Convocatòria i dinamització de la comissió (PL, mossos, SAID, CAP's, salut mental, Promoció social, jutjats...). Reunió 1 cop al mes i al juny tancament del document ajustat a la nova llei.
- Impuls polítiques d'igualtat
Dies Internacionals (8/03 – 25/11).
- Foment de la participació sociopolítica de les dones
Consell Municipal de Polítiques de dones (tècnics, Associació de veïns, sindicats,...)
- Perspectiva de gènere a la ciutat
Urbanisme i Promoció de la ciutat
- A Cerdanyola l'esport també és femení – Esports – Club Futbol
- Salut i dones – Sanitat
Actua Vallès
Recerca (Jornades sobre abús sexual...)
- Suport a Entitats
Safareig – contracte de serveis
Dones per la igualtat – conveni de col·laboració

Plataforma cultural de dones (ubicat a l'Associació de veïns Tiana) – suports puntuals.

- Participació al Cerdanyola Educa – dinàmica educativa.

3r.4rt d'ESO prevenció VG (ADB – Iaris)

3r-4rt de primària prevenció NOA (Safareig)

p4-p5 infantil taller coeducatiu, contes no sexistes (pendent proveïdor)

- **Polícia local**

- Participació en la elaboració i seguiment del Protocol d'actuació contra la VG
- Atenció a la víctima en temes de maltractaments.

- **Secció de sistemes d'informació**

- La web ha tingut en compte el llenguatge de gènere a través de l'assessorament tècnic de la Regidoria de Dona (a través del grup de treball).

RECURSOS ALTRES ADMINISTRACIONS ENTITATS

- Generalitat de Catalunya (Departament d'Interior, departament de Treball...)
- Ministerio de Igualdad
- Mossos d'Esquadra
- Safareig
- Dones per a la igualtat
- Plataforma cultural de dones

9.9.2- Propostes de millora

- Pensar un protocol per intervenir en casos com el *bulling*
- Reforçar el servei de mediació escolar, implicant els propis alumnes, així com el foment en general de la cultura de la mediació, ja que afavoreix la disminució de la

intensitat dels conflictes.

- Donar suport a la implementació efectiva i total dels protocols contra la violència masclista.

10. Problemàtiques d'exclusió social en l'àmbit de l'habitatge

10.1 Dificultats d'accés a l'habitatge

Com s'apuntava en la introducció, la situació de l'habitatge a Cerdanyola està fortament condicionada per dos elements:

- ➔ La ràpida acceleració de la nova construcció els anys dels 90 (uns anys abans que altres municipis de similars característiques), amb la construcció dels barris del Turó de Guiera i Canaletes. Amb l'aturada que ha patit la urbanització de la Zona del Castell, el ritme de creixement de la construcció a Cerdanyola ha esdevingut de forma més gradual en els últims anys, comparat en altres municipis que el *boom* urbanístic ha estat força més notori.
- ➔ La proximitat de la Universitat Autònoma de Barcelona i el gran nombre d'alumnes que resideixen al municipi fa que la demanda d'habitatge de lloguer sigui molt més elevada a Cerdanyola que en d'altres municipis de la zona i que el parc d'habitatges en lloguer disponibles s'esgoti amb força rapidesa. Aquest condicionant eleva comparativament els preus de l'habitatge de lloguer a Cerdanyola respecte altre municipis del voltant.

Malgrat que aquests dos factors afectin a les oportunitats d'accés a l'habitatge dels cerdanyolencs i cerdanyolenques, com han apuntat alguns dels nostres entrevistats, també són dos factors que han contribuït a amortir l'impacte de la crisi econòmica en el sector.

Les úniques dades disponibles sobre el mercat de l'habitatge a Cerdanyola són del 2001 i si be permeten corroborar les tendències apuntades, no reflecteixen en cap cas els canvis que s'hagin pogut produir arrel de la crisi. Malgrat això, se'n pot extreure informacions rellevants si comparem les dades per Cerdanyola amb els valors que presenta la resta de la comarca o amb els d'altres ciutats de més de 50.000 habitants.

Taula 13. Característiques dels habitatges a Cerdanyola

Habitatge, Edificis i Locals 2001	Cerdanyola del Vallès	Comarca del Vallès Occidental	Municipis de més de 50.000 habitants
Taxa d'ocupació residencial	4.4%	5.69%	5.49%
Taxa d'habitatges vacants	13.03%	15.17%	13.82%
Taxa d'habitatges en lloguer	8.12%	8.93%	20.55%
Taxa d'habitatges hipotecats	40.76%	37.41%	25.07%
Taxa d'habitatges de menys de 50 m ²	1.66%	1.61%	6.16%
Taxa d'habitatges de més de 100 m ²	23.96%	27.05%	16.58%

Font: Diputació de Barcelona (HERMES). Dades elaborades per l'Oficina tècnica del PLIS de Cerdanyola.

Una de les paradoxes que es poden observar en aquesta taula - després d'haver considerat el factor de l'elevada demanda d'habitatges de lloguer que pesa sobre el municipi degut a la proximitat de la UAB- és la taxa relativament baixa d'habitatges de lloguer respecte a la mitjana comarcal i que alhora és inferior en relació als municipis de tamany equivalent.

D'altra banda, se suma a aquesta situació descrita de pressió sobre el parc d'habitatges de lloguer, un percentatge lleugerament inferior -però igualment elevat- d'habitatges catalogats com a vacants. És a dir, d'habitatges buits, no disponibles per al mercat.

Els col·lectius amb un accés més limitat al mercat són molts dels que ja hem anat presentant en apartats anteriors:

- ➔ Grups de població que presenten una manca de liquidesa econòmica vinculada a situacions d'atur perllongat i/o desprotecció social. Afecta, especialment, **famílies monoparentals** -per separacions, viduïtats...- que s'agreuja quan es tracta de dones que no han estat mai al mercat laboral; **persones grans** -pensionistes; **persones nouvingudes**, en especial, les qui estan en situació d'irregularitat administrativa; **joves**; i ara s'afegeixen **aturats**. O, simplement, persones el nivell d'ingrés dels quals no els és suficient per pagar una hipoteca o un lloguer.
- ➔ Persones que necessiten un habitatge adaptat o tutelat ja que presenten necessitats especials. Així, per exemple, les **persones amb alguna discapacitat, malaltia o trastorn mental**, i persones que es troben en tractament de

deshabitació i que requereixen residències temporals o permanents en pisos tutelats o residències-llar assequibles.

No disposar o no tenir accés a un habitatge posa a les persones en una situació d'extrema vulnerabilitat, ja que, entre altres coses l'habitatge és una base per l'autonomia personal tal i com mostra el testimoni d'aquesta dona que es troba en l'últim tram de la seva vida laboral:

“Ahora estoy cuidando a un viejecito, no cobro, pero a cambio, puedo disponer de una habitación. Pero, cuando muera el viejo, ¿qué? Yo no tengo nada...”.
(entrevista dona en edat de prejubilació, sola)

Altres testimonis expliquen com l'accés a un habitatge adequat, pot significar un canvi radical a les seves vides:

“En el momento que ya vi que tenía un sitio para mí y para mis hijos, que ya no dependía de nadie o que ya no tenía que compartir piso, mejoré. Estaba más animada” (Entrevista a mare sola)

D'altra banda, de l'informe ja citat sobre la realitat juvenil a Cerdanyola es desprèn³⁸ que el 54% dels joves emancipats de Cerdanyola viuen en règim de lloguer, mentre que el 42% viuen en règim de propietat. Aquest alt índex d'accés a l'habitatge en règim de lloguer per part de la població jove representa, molt probablement, una particularitat de la ciutat, ja que en el conjunt de Catalunya només el 23,1% dels joves emancipats viuen de lloguer en el moment de realització de l'estudi.³⁹

L'edat té una influència decisiva en l'accés a l'habitatge. Així l'esmentat informe apunta que el percentatge de joves entre 25 a 29 anys que viuen en règim de propietat supera al dels que viuen de lloguer (52% i 44%, respectivament), apropant les dades de Cerdanyola a la mitjana de Catalunya.

Aquest estudi també aporta informació sobre la despesa mensual que els joves destinen al seu habitatge. El 57,6% dels joves emancipats pagaven, el 2007, més de 600 € al mes pel seu habitatge. Cal considerar, però, el 58,1% dels joves amb habitatge en

---

³⁸Pujol i Parés, 2007.

³⁹S'ha de tenir en compte, però, que aquesta darrera dada és de l'any 2003 i que es refereix a la franja que va dels 20 al 34 anys, mentre que a l'estudi citat, es considera jove la població entre 15 i 29 anys.

propietat estaven pagant més de 800 € al mes. Davant d'aquests preus, la pràctica del habitatge compartit és comuna entre els i les joves de Cerdanyola tant si aquest es troba en règim de propietat per part d'un dels habitants, com si ho és de lloguer.

Els casos més extrems d'inaccessibilitat, els de les persones sense sostre, no és una problemàtica evident a Cerdanyola. Tanmateix, si que s'ha posat èmfasi en la detecció de quatre famílies sense sostre per part dels serveis assistencials de l'Església Evangèlica. Val a dir en aquest sentit que la problemàtica no té una presència destacada però que alhora el municipi tampoc disposa de recursos específics d'atenció per aquest col·lectiu.⁴⁰

En síntesi, en relació a la problemàtica de l'habitatge, fortament relacionada amb l'exclusió social, destaquen les següents situacions de risc:

- Creix el nombre d'habitatge compartit, amb risc d'amuntegament. Amb tot, Cerdanyola no apareix en l'avantprojecte del Pla Territorial Sectorial d'Habitatge de la Generalitat, que detecta 129 barris amb borses de pisos insalubres. Sí que hi apareixen, en canvi, dos barris de Montcada i Reixac i un de Ripollet.⁴¹

---

⁴⁰ Font: Església Evangèlica. L'església Catòlica disposava d'un servei, però es recull que aquest no està actualment actiu.

⁴¹ Notícia publicada a El País, 9 de juliol de 2009, pàgines 1 i 3 (Secció de Catalunya).

10.1.1- Recursos disponibles al municipi

RECURSOS MUNICIPALS

Borsa local d'habitatge

(la Generalitat traspasa i es convenia la externalització amb PROHABITATGE)

Borsa jove

Lloguer social

Tramitació d'ajuts (RBE Ajust de lloguer...) GENERALITAT

Registre de sol·licitants d'habitatge protegit

Habitatge dotacional (terreny recursos equip, l'Ajuntament cedeix terreny de recursos per a la construcció de habitatge amb finalitats comunitàries).

L'Ajuntament cedeix el terreny i INCASOL/ADICTA (Generalitat) construeix

Prioritat col·lectius - Joves – Separats amb fills (sense càrrecs)

112 habitatges

2 habitatges x gestió de Serveis Socials

la Clota

1 vivenda tutelada per persones amb discapacitat de 12 places

pisos d'1 habitació – 40m²

4 habitatges adaptats per persones amb discapacitat (3% estableix la llei)

Córdoba / Centre Direccional

Protecció oficial

24 habitatges de lloguer

pisos de 70m² mínim 2 persones

• **Promoció social**

- Tramitació i gestió Programa d'ajuts a l'allotjament
- Programa de la Renda Mínima d'Inserció (PIRMI)
- Viure i Conviure.- el programa és fruit d'un conveni entre la Fundació Viure i Conviure de la Caixa de Catalunya, la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i Ajuntament

de Cerdanyola del Vallès. Consisteix en afavorir la convivència entre estudiants de la UAB que busquen un espai on residir a Cerdanyola mentre dura el curs acadèmic i persones grans que viuen soles i que, malgrat no necessiten atencions especials, troben a faltar una mica de companyia.

RECURSOS ALTRES ADMINISTRACIONS ENTITATS

- Generalitat - Habitatge (<http://www.gencat.cat/temes/cat/habitatge.htm>)
- Entitats i/o col·lectius que lluiten per l'obtenció del dret constitucional de habitatge digne.- Assembla d'Okupes, Plataforma per a un Habitatge Digne i la seva campanya "No tindrás una casa en tu puta vida" i la Plataforma d'Afectats per les Hipoteques ...

10.1.2 – Propostes de millora

- Incentivar el creixement del parc d'habitatges de lloguer al municipi.
- Promoció de projectes d'habitatge cooperatius.
- Programes d'habitatge social de lloguer reduït per a col·lectius específics: joves, famílies monoparentals amb escassos recursos, i persones grans.
- Incrementar el nombre de places d'habitatge tutelat per a persones amb discapacitat psíquica i malalts mentals.
- Incrementar els ajuts destinats específicament al pagament d'hipoteques per aquelles famílies on tots els membres adults es troben en situació d'atur o extrema precarietat laboral.
- Afavorir l'accés a l'habitatge per a persones que no disposen d'aval·s suficients per accedir al lloguer d'un habitatge.

10.2. Dificultats en el pagament de les hipoteques

Una altra problemàtica relacionada amb l'àmbit de l'habitatge i la falta de liquidesa que anunciàvem anteriorment fruit, molt sovint, de situacions d'atur perllongades entre sectors de la classe treballadora que en els anys anteriors havien pogut accedir per primera vegada a un préstec hipotecari, són les dificultats actuals, davant la crisi i l'increment de l'atur, de fer front al pagament de unes quotes que, al ser molt sovint d'interès variable, s'han pogut veure incrementades fins a dues i tres vegades més com a efecte de la crisi financera global.

El nombre d'impagaments en el rebut de la hipoteca i la flexibilització en les condicions de pagament de la quota, han estat freqüents en bancs i caixes en els últims mesos, amb especial incidència entre els col·lectius d'origen extracomunitari.

En aquest quadre destaca la taxa d'habitatges hipotecats al municipi, força superior al tant per cent de la comarca i encara més comparat amb altres ciutats similars de Cerdanyola. La creació de noves barriades als anys 90 pot ser un dels motius d'aquest endeutament.

En síntesi, en relació a la problemàtica de l'impagament de préstecs hipotecaris, el creixent nombre d'endeutaments per l'alt cost de la hipoteca i per manca de liquidesa econòmica, és una de les situacions de risc destacades.

10.2.1- Recursos disponibles al municipi

RECURSOS MUNICIPALS

- **Promoció social**
  - Tramitació i gestió Programa d'ajuts a l'allotjament
  - Programa de la Renda Mínima d'Inserció (PIRMI)

RECURSOS ALTRES ADMINISTRACIONS ENTITATS

- Adaptacions individualitzades de Caixes i Bancs per fer front a les dificultats en el pagament d'hipoteques.

10.2.2 – Propostes de millora

- Incrementar els ajuts destinats específicament al pagament d'hipoteques per aquelles famílies on tots els membres adults es troben en situació d'atur o extrema precarietat laboral.
- Buscar línies de concertació local amb sucursals de bancs i caixes

11. Problemàtiques d'exclusió social en l'àmbit educatiu

11.1. Absentisme i abandonament escolars

L'absentisme i l'abandonament prematur del sistema educatiu són comportaments habituals especialment entre joves adolescents (14-18 anys) i, en gran part, són aquestes les problemàtiques que trobem a l'arrel de l'exclusió social que alguns d'ells acaben experimentant uns anys més tard. Els baixos nivells de formació i l'abandonament del sistema educatiu, sovint sense haver superat els estudis secundaris obligatoris, deixa aquests joves en una situació de clara desavantatge davant el mercat de treball. Feines no qualificades de baix salari (repartidor de pizzes, mosso de magatzem...), intercalades amb períodes d'atur escassament protegit, dificulten el desenvolupament de projectes autònoms d'emancipació d'aquests joves i poden acabar generant situacions familiars, socials i/o personals de difícil solució. Per exemple, la pràctica d'activitats delictives, el consum de drogues o ambdues.

Molts dels professionals entrevistats han assenyalat, però, que l'absentisme i l'abandonament escolar no són comportaments que s'esdevenen d'un dia per un altre sinó que habitualment són la culminació d'un procés que s'inicia amb la passivitat o la rebel·lia davant de l'escola. Aquestes actituds poden ser fruit de factors diversos però, sovint, sembla que tenen a veure, sobretot, amb les dinàmiques relacionals i familiars en què viuen alguns nens i nenes. És per això que els nostres entrevistats han apuntat reiteradament la necessitat de treballar intensament durant l'etapa infantil, no només a nivell individual de cada nen i nena, sinó molt especialment posant un esforç per garantir les condicions dels entorns socials i familiars d'aquests infants.

Aquest treball sobre l'entorn es considera clau per tal que entre els i les joves cerdanyolencs deixin de produir-se situacions com la que reflexa la opinió expressada per un dels entrevistats:

“Quien abandona los estudios es porque es tonto. Y yo no llegaba” (Entrevista a un jove en formació ocupacional)

Segons els professionals del món educatiu que han estat entrevistats, a Cerdanyola hi ha un sector ampli d'adolescents i joves amb unes habilitats socials molt limitades fora dels seus entorns immediats, i que mostren un gran desconcert davant la vida. Aquest desconcert s'observa tant en els comportaments i actituds que aquests nois i noies tenen dins les aules, com fora d'elles. Els sentiments de frustració, apatia i, sobretot, de desorientació que s'observen es poden convertir molt fàcilment uns anys més tard en manca d'autoestima i resignació.

Aquestes problemàtiques no són noves i que existeixen alguns mecanismes d'actuació per tal de contrarrestar-les quan comencen a aparèixer. En la major part de centres el protocol d'actuació inclou l'alumne/a, la direcció del centre, el psicopedagog/a i, posteriorment, la família. Aquestes actuacions poden ser vitals per redreçar certs casos d'absentisme o d'abandonament escolar. Tanmateix, l'èxit no està sempre garantit ja que, malgrat l'actuació dels professionals, són molts els factors que poden determinar-lo. És per això que, en opinió de molts professionals, el treball previ a l'aparició de la problemàtica és tant rellevant.

L'abandonament escolar en la franja 14-16 acostuma a produir, pocs anys més tard, l'aparició d'un sector de joves desertors que cerquen reincorporar-se o acabar l'etapa de la secundària obligatòria. Com en d'altres ciutats, a Cerdanyola, aquests joves són atesos des de l'escola d'adults. Les dificultats específiques d'aquest col·lectiu d'usuaris passen sobretot pels hàbits, ja que arrossegueu una cultura escolar que no s'adiu amb l'entorn de l'escola d'adults, on els mètodes i les formes són necessàriament diferents. Amb tot, però, com en altres indrets, no sembla que a Cerdanyola s'estiguin mantenint línies de cooperació entre els centres educatius i l'escola d'adults per tal de fer front a aquesta situació de necessitats específiques.

Tota la complexitat social i personal que s'aglutina en les problemàtiques de l'absentisme escolar i l'abandonament prematur dels estudis es fa palès en els relats dels joves entrevistats. Cal tenir en compte però que no totes aquestes trajectòries entren dins del cercle de l'exclusió social, tot i que la major part si que presenten episodis de gran vulnerabilitat. Així, per exemple, un dels joves entrevistat que havia abandonat el sistema educatiu de forma prematura, explicava que va començar a situar-se assolint

petits reptes, possibles, és clar, per no haver-se plantejat la seva emancipació familiar. Primer, va començar a guanyar diners fent feines molt bàsiques i, amb això es va treure el carnet de cotxe i després es va comprar un cotxe de segona mà que li va permetre millorar el seu estatus social i les seves oportunitats laborals. Ara però, en el moment de l'entrevista, es plantejava tornar-se a reenganxar als estudis ja que, segons ens explicava, s'anava adonat poc a poc de que si es treia algun títol podria guanyar més diners. En suma, el seu testimoni es centrava sobretot en una forta sensació d'haver perdut molt de temps i que, en algunes coses, ara caldria recular. En aquest cas, el procés de maduració personal s'ha esdevingut un cop fora del sistema educatiu i en un entorn social favorable. Tanmateix, hi ha d'altres casos en que ja sigui dins o fora del propi sistema educatiu són necessaris dispositius capaços d'afavorir aquest entorn.

11.1.1 – Recursos disponibles al municipi

RECURSOS MUNICIPALS

- **Promoció social**
  - Implementació del programa de beques escolars de menjador, material, llibres i llars d'infants.
  - Programa d'ajuts individualitzats de casals i colònies d'estiu per a nens i nenes en situacions de risc
  - Programes d'atenció a adolescents en situació de risc social
  - Projecte de coordinació interdepartamental per l'atenció a adolescents en situació de risc social en l'àmbit IES.
  - Informació i tramitació de recursos d'oci i lleure per a persones amb discapacitat
  - Informació, valoració i orientació a joves i les seves unitats familiars
  - Projectes d'atenció a la infància i l'adolescència d'àmbit no residencial (Centres Oberts, Projecte Joves 10...)

- **Salut Pública**
  - DOLIUM – Pla Local de drogues (Accions)
  - Servei d'Assessorament (Detecció i assessorament)

Coordinació amb CASD

- **Educació**

Pla Educatiu d'Entorn (PEE)

- **Policia Local**

L'agent tutor a l'àmbit escolar.

RECURSOS ALTRES ADMINISTRACIONS ENTITATS

Departament d'Educació

CEIPS i IES

AMPA's dels CEIPS i IES.

Creu Roja (programa suport a la infància ; suport escolar,...)

11.1.2 – Propostes de millora

- Fer un estudi sobre els perfils de l'absentisme i l'abandonament escolar a Cerdanyola per tal de determinar les mesures més adequades per a combatre'ls.
- Activació de protocols contra l'absentisme i l'abandonament escolar, cuidant la derivació d'aquests alumnes afectats des dels centres escolars cap als estudis no reglats, com els de l'escola d'adults. Per això cal marcar iracionalitzar circuits clars per a tots els IES per donar resposta efectiva als alumnes que fracassen en l'educació formal.
- Més connexió amb recursos de l'entorn: fixant-se en casos com els de la Biblioteca cedeix llibres per fer tallers de lectura a l'escola d'adults l'Alzina.
- Promoure xarxes d'intercanvi de coneixements.
- Més col·laboració treball escola en els casos d'abandonament
- Reforç i millora del treball escola- família contra l'absentisme.

11.2. Elevada concentració escolar de l'alumnat estranger

Una de les problemàtiques més àmpliament assenyalades pels diversos professionals entrevistats és la concentració d'alumnat d'origen extracomunitari en pocs centres educatius que es troben en determinades zones de la ciutat. Concretament, als barris de Fontetes i Banús. En aquest sentit, un dels temes rellevants assenyalats ha estat la necessitat de fer un pla municipal per regular l'escolarització dels alumnes procedents de famílies immigrades. Aquest pla hauria de contemplar actuacions dirigides als immigrants nous al municipi, tant si arriben des dels seus països d'origen, com si ho fan procedents d'altres ciutats de Catalunya, com a les famílies immigrades, especialment d'origen extracomunitari que ja fa anys que viuen al municipi on, en molts casos, han nascut aquests fills escolaritzats.

La concentració d'alumnes d'origen estranger a les escoles genera dos tipus de problemàtiques diferenciades. Per una banda, les dificultats específiques a què ha de fer front el centre educatiu receptor d'aquesta població, que a més, pot no estar gaudint de tots els recursos que serien necessaris per a una atenció integral d'aquests alumnes; i, per l'altra, i a un nivell social més ampli, la guettització i estigmatització tant de la població immigrada com molt especialment dels seus infants i joves.

Les problemàtiques que afronten aquests centres són diverses i, en la major part de casos estan relacionades amb la falta de mitjans per fer front a les necessitats derivades de fenòmens, com per exemple, la matrícula viva o les necessàries actuacions d'immersió lingüística o d'equiparació de nivells escolars.

Per altra banda, a nivell social, la percepció sobre aquestes dificultats que pateixen els centres que concentren un nombre més elevat d'immigrants fa que moltes famílies optin per no dur els seus fills en aquests centres. Per la seva banda, les famílies immigrades, davant de la percepció de marginació o tractament diferenciat que puguin rebre els seus fills en determinades escoles prefereixen, moltes vegades seguint el boca-orella, portar els seus fills en centres educatius on hi ha una certa comunitat ètnica o nacional de referència. En aquesta dinàmica que s'acaba de descriure es produeixen situacions com

per exemple la del CEIP Les Fontetes. Aquest actualment acull, segons l'any i el curs, entre un 40% i un 70% d'alumnes nouvinguts, segons fonts de la mateixa escola. Així, des de fa aproximadament cinc cursos escolars, disposen d'una aula d'acollida per aquests alumnes. Tanmateix, hi ha molts centres educatius de Cerdanyola que no tenen aquest recurs.

També cal recordar que aquests alumnes d'origen immigrant són infants, adolescents o joves que es poden trobar en situacions prou complexes en elles mateixes. Així, per exemple, entre els que acaben d'arribar, i depenent de l'edat i el context cultural de referència, es troben en una situació en què s'han d'adaptar a molts canvis i, normalment, superar d'alguna manera el trencament amb un entorn social i familiar en el seu país d'origen. En altres casos en què, per exemple, són fills de famílies immigrades, però que han nascut i viscut tota la seva vida a Catalunya, les problemàtiques que s'experimenten estan més relacionades amb la xenofòbia o el rebuig social.

Finalment, s'ha destacat la importància que pot arribar a tenir el treball fet des de les AMPA en aquest imprescindible treball sobre la mútua coneixença i les relacions interpersonals per tal de trencar la desconfiança a tots els nivells.

11.2.1 – Recursos disponibles al municipi

Tot i no haver-hi mesures concretes per evitar la concentració de l'alumnat nouvingut, si hi ha plans o programes de suport a l'escolaritat i per la convivència enfocats a pal·liar els efectes de la concentració.

RECURSOS MUNICIPALS

- **Educació**

Pla Educatiu d'Entorn (PEE)

- **Promoció Social**

Projectes d'atenció a la infància i l'adolescència d'àmbit no residencial (Centres Oberts, Projecte Joves 10...)

RECURSOS D'ALTRES ADMINISTRACIONS/ENTITATS

Departament d'Educació de la Generalitat (pendent del desplegament de la nova llei LEC)

11.2.2 – Propostes de millora

- Actualitzar el mapa de la diversitat escolar a Cerdanyola.
- Sensibilitzar la població sobre el valor afegit de la diversitat en l'àmbit educatiu.
- Impulsar activitats d'interculturalitat a les escoles mantenint el suport a les ja existents.
- Implicar a tots els agents educatius (famílies, centres i alumnes) amb especial èmfasi sobre les aules. Impulsar el treball en xarxa a través de programes com el Pla Educatiu d'Entorn.
- Donar suport per a què les escoles puguin disposar de més recursos per atendre necessitats d'alumnat d'origen estranger, com els plans d'acollida, aules d'acollida i professionals especialitzats.
- Establir línies de col·laboració entre diferents equipaments públics per reforçar l'acció acollidora dels centres escolars (Trobar la manera d'oferir recursos de suport a les escoles a través de la utilització de recursos propis d'altres equipaments públics municipals: biblioteca, esports, ludoteques, centres cívics...).

12. Elements per al disseny del Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola

El present informe pretén donar compte de la complexitat dels processos d'exclusió i inclusió social, tal com es produeixen a la ciutat de Cerdanyola. Per fer-ho, hem partit d'una concepció d'inclusió social holística o multidimensional; hem utilitzat com a unitat d'anàlisi la problemàtica d'exclusió; i, com veurem, proposarem, en conseqüència amb això, un tractament de la inclusió social integral, transversal i comunitari. Per tant, la primera aportació del treball de diagnosi pot ser aquest model d'anàlisi i abordatge de l'exclusió social a la ciutat.

Per aplicar aquest plantejament al cas de Cerdanyola, hem fet, en primer lloc, una anàlisi global de la ciutat, per tal d'observar les seves principals característiques sociourbanístiques, així com els seus principals reptes de futur. En segon lloc, hem contrastat diferents fonts d'informació per tal d'obtenir una diagnosi el més rigurosa possible. Així, hem combinat la recerca i interpretació de dades estadístiques i procedents d'altres estudis, amb elements de primera mà, aconseguits per entrevista a partir d'una mostra estructural d'actors socials que tenen una visió més o menys directa, parcial o global, dels processos d'exclusió social locals.

12.1. El concepte d'inclusió social

Hem partit del concepte d'exclusió social proposat per l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP), entès com “el conjunt divers de formes de desavantatge que impedeixen o dificulten que les persones o comunitats participin en activitats clau de la societat” (IGOP, 2008: 13). Aquesta definició implica que els processos d'exclusió són **multidimensionals**, és a dir, depenen de diverses variables, i no pas únicament de la qüestió econòmica o de classe social; i **dinàmics**, ja que una mateixa problemàtica pot afectar una mateixa persona de manera desigual al llarg de la seva trajectòria vital. Per tant, estem davant d'una concepció dinàmica dels fenòmens d'exclusió/inclusió socials; i -qüestió molt important- **integral**, en el sentit que aquests fenòmens són viscuts per la persona o col·lectiu afectat com un tot, com una problemàtica única.

Les múltiples cares del que en podríem anomenar la *nova pobresa* -tot i que preferim parlar directament d'exclusió social- fan que hàgim optat per manejar diferents dimensions d'anàlisi. Seguint l'IGOP, parlem de set àmbits en què s'expressa l'exclusió: laboral, econòmic, formatiu, sociosanitari, residencial, relacional i polític/ciudadà. Ara bé, si aquesta classificació ens pot ser útil de cara a millor organitzar la recerca i processar la informació, no podem oblidar la unitat de sentit que revesteix qualsevol fenomen d'exclusió, precisament la que dóna la vivència personal de les situacions que angoixen la ciutadania i amb què s'enfronten en el dia a dia els i les professionals dels serveis. És per això que hem optat per parlar de **problemàtiques** concretes -amb sentit pels propis actors socials que hi conviuen- com a centre de la nostra anàlisi.

Aquest enfocament centrat en problemàtiques -enteses com a conjunts de factors que es combinen per produir situacions de risc d'exclusió social, però que permeten, alhora, diagnosticar una determinada situació, com a pas previ i necessari, per a generar dinàmiques inclusives- es correspon també amb una perspectiva més vital i afectiva de la qüestió, del que habitualment es té. Així, tot i que l'IGOP ja parla de la importància del "desenvolupament personal" en aquests processos, aquí hem proposat incloure dins del cor del problema, l'eix emocional. D'aquesta manera, en tot procés d'exclusió/inclusió social entraran en joc quatre components o vessants d'un mateix tot:

- a) l'econòmic
- b) el relacional
- c) l'emocional
- d) l'institucional (sistemes de protecció social)

Quatre vessants que hem intentat copsar per a cadascuna de les problemàtiques d'exclusió detectades (vegeu quadre sinòptic a la pàgina següent).

12.2. Ciutat i inclusió

Un primer nivell d'inclusió o exclusió social, bàsic, és el sociourbanístic, és a dir, el que confereix la ciutat, amb el seu espai urbà més o menys integrat, més o menys dispers; i que pot facilitar la cohesió social o bé, al contrari, contribuir a consolidar processos de

segregació social entre els seus habitants.

Llavors, de la mirada global sobre la ciutat en surten uns primers elements de diagnosi, que marquen un part del camí que s'ha de recórrer per arribar a una ciutat més inclusiva.

En primer lloc, hi ha la integració de la ciutat en l'entorn comarcal i metropolitana. Tot i ésser considerat per la seva pròpia ciutadania com un municipi mitjà -entre Sant Cugat i Ripollet, per dir-ho gràficament-, i ésser un bon lloc per viure-hi -per la proximitat de Collserola, per la seva caràcter relativament benestant, es diu; d'altra banda, també hem obtingut unanimitat a l'hora de considerar que Cerdanyola aprofita poc les grans infraestructures que suporta (des de les autopistes i les línies ferroviàries, fins a la Universitat Autònoma de Barcelona i el Parc Tecnològic del Vallès). En certa manera, viu de portes endins, tancada en si mateixa.

En segon lloc, si atenem a la trama urbana i a la distribució territorial interna, destaca una certa uniformitat -no hi ha barris molt diferents els uns dels altres o amb gaire personalitat diferenciada, si exceptuem Montflorit i, sobretot, Bellaterra-, però cadascun d'aquest barris es caracteritza per una gran diversitat de tipus d'edificis i de grups socials i culturals. Això fa que es parli d'una ciutat híbrida i desconnectada, car no hi ha un centre clar i cada zona o barri té la seva pròpia dinàmica i centralitat. Potser, cal destacar, per la seva singularitat com a barris amb alta densitat de població, Fontetes i Banús-Bonasort, i com a barri amb més dèficits sociourbanístics, el de la Carretera de Barcelona, limítrof amb Ripollet i Montcada i Reixac. Amb tot, no es pot parlar de barris segregats o estigmatitzats.

12.3 Les problemàtiques d'inclusió social

La diagnosi sobre l'exclusió social a Cerdanyola ens ha permès detectar i descriure dotze problemàtiques, que hem recollit en el següent quadre, i que ens han possibilitat observar quins són els col·lectius més afectats per aquest fenomen, en quins àmbits incideixen, així com els recursos disponibles i les necessitats que cal cobrir i que, d'alguna manera, poden ajudar a prevenir, pal·liar o resoldre aquelles problemàtiques.

Quadre sinòptic. Problemàtiques d'exclusió a Cerdanyola

Àmbit	Problemàtiques	Principals grups de població afectada
Renda	Manca de liquidesa monetària	Perfils de pobresa tradicionals: persones grans, dones i especialment les que encapçalen llars monoparentals.
		Perfils de vells i nous aturats de llarga durada: immigrants en situació regular i sectors de classe mitja i treballadora (sectors de serveis i construcció).
Treball	Creixement de l'atur i diversificació del perfil d'aturats	Homes i dones d'edats i orígens diversos, especialment en els sectors serveis i construcció. Aturats de llarga durada amb greus dificultats econòmiques i de relació amb els serveis d'assistència.
	Mobilitat i precarietat laboral	Població activa ocupada amb baixa qualificació. Especialment joves i dones.
Salut	Discapacitats, malalties i trastorns psicològics	Persones d'edat avançada Persones amb discapacitat. Dones – infants víctimes de violència Malalts mentals
	Toxicomanies i socioaddiccions	Joves, especialment, adolescents Certs sectors de població d'origen immigrant extracomunitari
Família i comunitat	Debilitament del teixit social i de les estructures familiars i comunitàries	Infants i joves Persones grans Dones, especialment amb baixa qualificació
	La violència contra les dones en l'àmbit familiar i altres formes de violència	Víctimes de la violència, especialment les dones però també altres col·lectius vulnerables directament involucrats com a víctimes de la violència, o en l'entorn de la mateixa.

Habitatge	Dificultats d'accés a l'habitatge	Joves Persones immigrades recentment Llars unipersonals o monoparentals.
	Dificultats en el pagament de crèdits hipotecaris	Joves, especialment aturats Persones immigrades especialment els que estan en situació d'atur perllongat Llars unipersonals o monoparentals.
Educació /Formació	Absentisme i abandonament escolars	Adolescents i joves de 14 a 18 anys
	Elevada concentració escolar d'alumnat d'origen estranger	Població d'origen extracomunitari Determinades escoles públiques

Font: elaboració pròpia.

La visió conjunta d'aquestes problemàtiques i la seva relació amb diversos àmbits d'incidència ens permet obtenir una imatge de la complexitat dels factors d'exclusió social a la ciutat. D'una banda, vistes globalment formen un quadre d'elements que s'entrellacen i que, junts, ajuden a entendre les grans dinàmiques socials que incideixen en una societat més cohesionada i inclusiva o, per contra, més fragmentada i segregada.

Si atenem a la naturalesa i l'àmbit en què s'expressen les problemàtiques, poden dividir-les en dos grans blocs: les que tenen a veure amb la vessant econòmica de l'exclusió i les que afecten, sobretot, la seva dimensió relacional -comunitària, podríem dir. Al seu voltant, hi trobem un seguit de problemàtiques que fan referència a l'accés a recursos propis del que anomenem Estat del Benestar: la salut, l'educació, l'habitatge fins i tot. I, si a aquestes dimensions, hi afegim la vessant emocional, viscuda pels protagonistes principals -és a dir, la ciutadania- en forma de patiment, de por, de malaltia o d'esperança i benestar; tenim, en síntesi, aquells quatre eixos d'inclusió social de què partíem.

I si dèiem més amunt que l'exclusió social és un fenomen multidimensional, en el sentit que comporta la combinació de diversos factors de risc, cal veure aquest conjunt de problemàtiques com a interrelacionades, formant un tot complex. De la mateixa manera que les persones viuen de forma integral les diferents dificultats que els porten a patir

processos d'exclusió, a nivell macrosocial també podem observar com les problemàtiques diverses estan integrades formant un sistema.

En el sistema de la inclusió/exclusió social de Cerdanyola, hi té un pes central -però no únic- la crisi econòmica i el quadre de símptomes que l'acompanyen: augment de l'atur, precarització del mercat laboral i restricció del crèdit bancari. Tots aquests factors, especialment acusats l'últim any, han tingut un doble efecte sobre la població: d'una banda, han repercutit en una major vulnerabilitat dels col·lectius més febles (persones grans soles, famílies monoparentals, famílies desestructurades...), aquells que ja constaven com a usuaris crònics del serveis de protecció social; d'una altra banda, han fet aparèixer nous perfils de persones amb risc d'exclusió social, fins ara destinataris poc o gens habituals dels serveis socials. Aquí hi hem trobat des de famílies d'origen extracomunitari (els centres que ofereixen recursos de primera necessitat han constatat el considerable augment de població llatinoamericana i marroquina, sobretot femenina), fins a empresaris autòctons que han fet fallida amb la crisi, passant per autònoms que han quedat sense feina.

Ara bé, la complexitat de l'exclusió social fa que tot un altre grup de problemàtiques se sumin a les anteriors. És el que hem anomenat factors relacionals. N'hem detectat els següents com a més actius: les dependències derivades de malalties, discapacitats o envelliment; l'individualisme i l'atomització social creixent; la dificultat en la gestió dels temps (laboral, familiar, personal); l'aïllament social de certs col·lectius -sobretot, gent gran; i un seguit de velles i noves socioaddiccions. De nou, aquí ens trobem amb problemàtiques que actuen en dues direccions: d'un costat, afecten un sector de la població normalment ja detectat i atès pel sistema sociosanitari sobretot, és a dir, els qui es troben en un situació de dependència crònica; d'un altre costat, s'hi sumen ara tot un seguit de perfils nous, que fan molt més complexa la seva atenció: els afectats per distints focus de violència (alguns que ja han rebut resposta i han donat peu a recursos més estables i organitzats, com ara el Protocol sobre violència masclista; i d'altres, com la violència escolar, encara bastant desatès), per l'addicció a internet o per malalties mentals; per no parlar de l'atenció que reclamen les persones cuidadores de tots els casos de dependència que es troben en situació propera al col·lapse.

Per tant, tant si observem els processos d'exclusió social des de la vessant més econòmica i laboral, com si ho fem per la part més social i relacional, veurem aquesta doble tendència: cronificació d'un sector minoritari de la població, però alhora ampliació de la població de risc o que té necessitat de suport intermitent -per emprar una terminologia pròpia del camp de l'accessibilitat. És clar, doncs, que no n'hi ha prou amb un abordatge sectorial de la inclusió social. Cada cop més, pren sentit la concepció dels serveis socials -en sentit ampli- com un dret universal de la població, que ja consagra la nova Llei de Serveis Socials⁴².

I tot plegat, les dinàmiques econòmiques i laborals, d'una banda, i les socials o relacionals, d'una altra banda, no poden entendre's de forma separada, sinó en estreta interrelació les unes amb les altres i, encara, amb un tercer element en joc, que són les institucions pròpies de l'Estat del Benestar. És així com ens serà més fàcil interpretar el que succeeix, per exemple, en l'escola, on hi és tothom i on s'hi manifesten, poc o molt, totes aquelles dinàmiques d'inclusió/exclusió social que comentàvem, per exemple, en forma d'absentisme o abandó escolar, o bé de segregació d'uns grups en relació a d'altres, com en el cas de la problemàtica del risc de concentració d'infants de família immigrada en determinats centres.

Finalment, no ens podem oblidar d'una altra problemàtica que, tot i no ocupar una posició central en aquest quadre global de l'exclusió social a Cerdanyola, esdevé estratègica, perquè en ella s'hi fan patents alhora les tensions econòmiques i relacionals. Ens referim a la problemàtica de l'habitatge, especialment car a Cerdanyola en comparació amb el seu entorn proper. Aquí la dimensió emocional de l'exclusió social es fa més evident, perquè en situacions crítiques (bé perquè els ingressos familiars no permeten arribar al cost del lloguer o de la hipoteca, bé perquè les crisis de relació en el seu si posen en perill la solidaritat econòmica de la família en qüestió) és on es posen a prova tots els vincles i ressorts que mantenen unit el nucli familiar.

---

⁴²Anàlogament al que passa en l'àmbit de l'accessibilitat, en què va guanyant terreny la perspectiva del disseny per a tothom.

12.4 Proposta de línies estratègiques d'actuació

La diagnosi dels processos d'exclusió social a Cerdanyola, ens permet ara destacar alguns dels principals eixos d'anàlisi, prevenció i tractament de les problemàtiques d'exclusió. Aquests eixos poden servir per articular el debat sobre les propostes d'intervenció que han de servir per a establir el Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola. Són els següents:

Tractament integral de les problemàtiques d'exclusió social

A una diagnosi multidimensional i dinàmica dels processos d'exclusió social li correspon abordar les distintes situacions de risc d'exclusió que afecten col·lectius de la població local, a partir d'un enfocament integral de les polítiques d'inclusió. No té sentit habilitar recursos aïllats per a cada problemàtica, i sí organitzar dispositius d'actuació que integrin recursos múltiples que incideixen en les diverses cares de l'exclusió (econòmica, relacional i emocional).

Connectivitat amb l'entorn

Cerdanyola ha d'obrir-se a l'entorn, en diferents sentits. D'una banda, cal aprofitar millor les oportunitats que comporten la presència en el territori de grans infraestructures, com ara el futur sincrotó i l'omnipresent UAB. D'una altra banda, cal unir esforços amb els municipis veïns amb qui es comparteix problemàtiques i reptes comuns. L'obertura d'un hospital respon a aquesta lògica d'integrar-se en un espai supramunicipal. També la Mancomunitat amb els municipis veïns de Ripollet i Montcada i Reixac és un recurs clau per abordar problemàtiques que afecten la zona de Pont Vell-Tiana-Quatre Cantons.

Cosir la ciutat

La diagnosi és clara: Cerdanyola és una ciutat sense una centralitat evident i amb unitats poc connectades entre si. Per això cal portar a terme un seguit de mesures que vertebrin la ciutat, que la cusin. Aquestes mesures podrien ser de diferents tipus i en diferents àmbits:

- Actuacions urbanístiques que uneixin les diferents parts de la ciutat, que la integrin i compactin
- Crear espais pensats per al foment de la relació social (com el Carrer Sant Ramon)
- Optimització d'espais i recursos amb dimensió comunitària ja existents, com ara els centres cívics, amb la idea de crear focus de vida associativa i ciutadana (els centres cívics com a pals de paller). Una possibilitat pot ser estendre el model d'ús de l'espai de l'Ateneu.
- Ciutat accessible per a persones amb mobilitat reduïda: persones amb discapacitat, gent gran, amb malalties cròniques com la fibromiàlgia, amb cotxes de bebè, amb carros de compra...; en definitiva, accessible per a tothom.
- Ciutat ben comunicada i de fàcil mobilitat peatonal i amb transport públic

Coordinació i optimització dels recursos per a la inclusió social

Es tracta de sumar esforços i de millorar els recursos existents, tot integrant-los dins una lògica de política d'inclusió social més global, per tal d'evitar duplicitats i cobrir buits. Això inclou diferents nivells de coordinació i reflexió conjunta en el tractament de les distintes problemàtiques d'exclusió:

a) Tansversalitat en l'organització municipal. Manquen programes transversals, que promoguin una cultura més centrada en el tractament integral de problemes, que no pas en un abordament sectorial de temes. Àmbits municipals ja concebuts transversalment, com el de participació, poden inspirar el funcionament de l'Oficina Tècnica del Pla d'Inclusió Social.

b) Obrir espais de participació ciutadana en el disseny, execució, seguiment i avaluació de polítiques públiques. També es pot defensar aquesta proposta com a forma d'optimitzar recursos en temps de crisi. D'altra banda, un exemple d'aquest espai participatiu era la Taula de coordinació (que abordava temes d'immigració) com a òrgan integrat per diversos àmbits de l'administració i entitats i que, en les entrevistes, s'ha proposat de recuperar.

c) Treball en xarxa en les relacions amb els actors socials concernits en relació amb cada problemàtica. Això inclou la col·laboració dels serveis municipals amb:

- entitats que presten serveis, com ara Creu Roja, Càritas o l'Església evangèlica;
- actors privats, com ara els comerços locals a l'hora d'organitzar bancs d'aliments. En aquest sentit, sembla un bona pràctica a estendre la iniciativa d'adreçar-se per carta i amb motiu d'una campanya de recollida de productes alimentaris, als comerciants, per part de l'Església evangèlica, amb el suport d'alcaldia.

Així mateix, es tracta de donar suport a les iniciatives de coordinació i treball en xarxa portades des de les pròpies entitats, com per exemple, en les col·laboracions entre l'associació de pares i mares de persones amb discapacitat intel·lectual, ASPADIS, i el Club de Handbol, per obrir la pràctica d'aquest esport a les persones discapacitades.

Orientació comunitària en les polítiques públiques

Es tracta d'implicar la societat civil en la prevenció i lluita contra l'exclusió social. En aquest sentit, cal reactivar la xarxa associativa i fer-la particip de les polítiques i actuacions que es vulguin endegar. La present diagnosi ha permès copsar l'interès de persones vinculades a entitats esportives, educatives o d'altres tipus en les problemàtiques que ens ocupen. Ara bé, cal tenir present els diferents "bioritmes" del món associatiu. Per una banda, algunes associacions (Creu roja, Càritas, Església evangèlica, La Gresca...) necessiten més autonomia, cal deixar que aportin idees i ser-hi receptius. D'altres, en canvi, no tenen costum de gestionar projectes comuns i amb prou feines se'n surten amb les obligacions bàsiques com a entitat. Per la seva banda, d'altres reclamen un suport afegit, perquè responen a un col·lectiu en risc (fibromiàlgia, gent gran...).

Així doncs, cal aprofitar el món associatiu com un recurs de primer ordre per tal de tractar alguns aspectes de l'exclusió social, especialment els que tenen a veure amb dèficits relacionals. Per exemple, tal com suggeria un director d'institut, l'associacionisme és una línia de formació i maduresa important per adolescents (diables, gegants, grups de rol...). D'altra banda, un grup d'iguals pot esdevenir -amb

certs suports, si escau- autèntics grups d'ajuda mútua per combatre, per exemple, la soledat.

De temes aglutinadors (crisi econòmica) a temes més estructurals.

En aquests moments, és clar que la crisi econòmica constitueix -a la vegada que un factor central per comprendre l'evolució dels processos d'inclusió/exclusió social a Cerdanyola- un motiu compartit de mobilització per part de molts dels actors que estan implicats en aquests processos. Per tant, és bo utilitzar-los com una oportunitat per unir esforços i remar junts en la mateix sentit. El Pla municipal de resposta a la crisi endegat per l'Ajuntament n'és un bon exemple. Ara bé, cal aprofitar aquest ocasió propícia per unir forces i coordinar recursos, per a establir espais de col·laboració més estables, de cara a incidir en el conjunt de les problemàtiques que hem diagnosticat aquí més a llarg termini i més a fons. Sens dubte, el Pla d'Inclusió Social de Cerdanyola, que el treball que cloem aquí pretén contribuir a dissenyar, és una eina idònia per caminar en aquesta direcció.

Bibliografia

- Àrea de Benestar Social (2002), **Radiografia social sobre les persones de 85 i més anys a Cerdanyola del Vallès**. Barcelona: Servei d'Acció Social de la Diputació de Barcelona.

- ETCS (2007), **Diagnòstic sociodemogràfic. Àrea d'estudi Banús-Bonasort**. Cerdanyola del Vallès: Ajuntament de Cerdanyola del Vallès.

- IGOP (2008), **Plans locals d'inclusió social. Guia metodològica**. Barcelona: Diputació de Barcelona.

- INDIC (2006), **Diagnòstic Pla director de participació ciutadana. Document de treball**.

- Martí, Marc; Jurado, Alejandro i Parés, Marc (2007), **Diagnòstic per a la intervenció integral de l'àrea de Carretera de Barcelona**. Cerdanyola del Vallès: IGOP/UAB.

- **Migració i ciutadania 2005**. Cerdanyola del Vallès: CPS Drets Civils de l'Ajuntament de Cerdanyola del Vallès.

- **Migració i ciutadania. 30-6-2006**. Cerdanyola: Observatori Local per la Immigració de l'Ajuntament de Cerdanyola del Vallès.

- **Observatori de la Dona. Primer informe 2007**. Cerdanyola del Vallès: Regidoria de les Dones i Polítiques d'Igualtat/Seminari d'Estudis de la Dona de la UAB.

- **Pla educatiu d'entorn de Cerdanyola del Vallès. Informe del procés de reflexió**. Cerdanyola del Vallès: Ajuntament de Cerdanyola del Vallès i Departament d'Educació

de la Generalitat, 2007.

- Pena, Lydia/SEM (2007), **Fase 0: elaboració d'un informe previ d'anàlisi del Pla integral de Fontetes-Cerdanyola del Vallès**. Cerdanyola del Vallès: Ajuntament de Cerdanyola del Vallès.

- Pujol, Jordi i Parés, Anna (2007) **Informe sobre la realitat juvenil a Cerdanyola del Vallès**. Barcelona: Col·legi de Sociòlegs i Politòlegs de Catalunya.

- Rebollo, Óscar; Parés, Marc i Iglésias, Mariela (2005), **La delimitació d'unitats territorials a Cerdanyola del Vallès**. Barcelona: IGOP/UAB

– Valls, Cristina i Serra, Albert –drs.- (2003), **Diagnòstic social per al Projecte de Ciutat de Cerdanyola del Vallès**. Cerdanyola del Vallès: Ajuntament de Cerdanyola del Vallès/ Borakasi. Informació, Recerca i Consultoria.